

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1 (14. Jātaka-
aṭṭhakathā-1)

12. Το βιβλίο των δώδεκα (12. Dvādasakanipāto)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1

12. Dvādasakanipāto

464. Cūḷakuṇāḷajātakavaṇṇanā

1-12. Luddhānaṃ lahucittānanti idaṃ jātakam kuṇāḷajātake āvi bhavissati;

Cūḷakuṇāḷajātakavaṇṇanā paṭhamā.

465. Bhaddasāḷajātakavaṇṇanā

Kā tvaṃ suddhehi vatthehīti idaṃ satthā jetavane viharanto ñātattacariyaṃ ārabba kathesi. Sāvatthiyañhi anāthapiṇḍikassa nivesane pañcannaṃ bhikkhusatānaṃ nibaddhabhojanaṃ pavattati, tathā visākhāya ca kosalarañño ca. Tattha pana kiñcāpi nānaggarasabhojanaṃ dīyati, bhikkhūnaṃ panettha koci vissāsiko natthi, tasmā bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattaṃ gahetvā anāthapiṇḍikassa vā visākhāya vā aññesaṃ vā vissāsikānaṃ gharaṃ gantvā bhuñjanti. Rājā ekadivasam paṇṇākāraṃ āhaṭaṃ “bhikkhūnaṃ dethā”ti bhattaggaṃ pesetvā “bhattagge bhikkhū natthī”ti vutte “kahaṃ gatā”ti pucchitvā “attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjanti”ti sutvā bhuttaṃ pātārāso satthu santikaṃ gantvā “bhante, bhojanaṃ nāma kiṃ parama”nti pucchi. Vissāsaparamaṃ mahārāja, kañjikamattakampi vissāsikena dinnaṃ madhuraṃ hotīti. Bhante, kena pana saddhiṃ bhikkhūnaṃ vissāso hotīti? “Ñātīhi vā sekkhakulehi vā, mahārājā”ti. Tato rājā cintesi “ekaṃ sakyadhītaṃ ānetvā aggamahesiṃ karissāmi, evaṃ mayā saddhiṃ bhikkhūnaṃ ñātake viya vissāso bhavissatī”ti. So uttāhāsanā attano nivesanaṃ gantvā kapilavattumaṃ dūtaṃ pesesi “dhītaṃ me detha, ahaṃ tumhehi saddhiṃ ñātibhāvaṃ icchāmi”ti.

Sākiyā dūtavacanaṃ sutvā sannipatitvā mantayimāsu “mayaṃ kosalarañño āṇāpavattiṭṭhāne vasāma, sace dārikaṃ na dassāma, mahantaṃ veraṃ bhavissati, sace dassāma, kulavaṃso no bhijjissati, kiṃ nu kho kātabba”nti. Atha ne mahānāmo āha - “mā cintayittha, mama dhītā vāsabhakhattiyā nāma nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṃ nibbatti. Sā soḷasavassuddesikā uttamarūpadharā sobhaggappattā pitu vaṃsena khattiyajātikā, tamassa ‘khattiyakaññā’ti pesessāmā”ti. Sākiyā “sādhū”ti sampāṭicchitvā dūte pakkosāpetvā “sādhū, dārikaṃ dassāma, idāneva naṃ gahetvā gacchathā”ti āhaṃsu. Dūtā cintesum “ime sākiyā nāma jātim nissāya atimānino, ‘sadisī no’ti vatvā asadisimpi dadeyyum, etehi saddhiṃ ekato bhuñjamānameva gaṇhissāmā”ti. Te evamāhaṃsu “mayaṃ gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṃ ekato bhuñjati, taṃ gahetvā gamissāmā”ti. Sākiyā tesam nivāsaṭṭhānaṃ dāpetvā “kiṃ karissāmā”ti cintayimāsu. Mahānāmo āha - “tumhe mā cintayittha, ahaṃ upāyaṃ karissāmi, tumhe mama bhojanakāle vāsabhakhattiyaṃ alaṅkaritvā ānetvā mayā ekasmiṃ kabaḷe gahitamatte ‘deva, asukarājā paṇṇaṃ pahīni, imaṃ tāva sāsanaṃ suñāthā’ti paṇṇaṃ dasseyyāthā”ti. Te “sādhū”ti sampāṭicchitvā tasmim bhuñjamāne kumārikaṃ alaṅkarimāsu.

Mahānāmo “dhītaraṃ me ānetha, mayā saddhiṃ bhuñjatū”ti āha. Atha naṃ alaṅkaritvā tāvadeva thokaṃ papañcaṃ katvā ānayaṃsu. Sā “pitarā saddhiṃ bhuñjissāmi”ti ekapātiyaṃ hatthaṃ otāresi. Mahānāmopi tāya saddhiṃ ekapiṇḍaṃ gahetvā mukhe ṭhapesi. Dutiyapiṇḍāya hatthe pasārite “deva, asukaraññā paṇṇaṃ pahitaṃ, imaṃ tava sāsanaṃ suṇāthā”ti paṇṇaṃ upanāmesuṃ. Mahānāmo “amma, tvaṃ bhuñjāhi”ti dakkhiṇahatthaṃ pātiyāyeva katvā vāmahatthena gahetvā paṇṇaṃ olokesi. Tassa taṃ sāsanaṃ upadhārentasseva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hatthaṃ dhovitvā mukhaṃ vikkhālesi. Taṃ disvā dūtā “nicchayenesā etassa dhītā”ti niṭṭhamakaṃsu, na taṃ antaraṃ jānituṃ sakkhiṃsu. Mahānāmo mahantena parivārena dhītaraṃ pesesi. Dūtāpi naṃ sāvattiṃ netvā “ayaṃ kumārikā jātisampannā mahānāmassa dhītā”ti vadiṃsu. Rājā tussitvā sakalanagaraṃ alaṅkārapetvā taṃ ratanarāsimhi ṭhapetvā aggamaheṣiṭṭhāne abhisiñcāpesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā.

Athassā na cirasseva gabbho patitṭhahi. Rājā gabbhaparihāramadāsi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi. Athassa nāmaggaṇadivase rājā attano ayyakassa santikaṃ pesesi “sakyarājadhītā vāsabhakhattiyā puttaṃ vijāyi, kimassa nāmaṃ karomā”ti. Taṃ pana sāsanaṃ gahetvā gato amacco thokaṃ badhiradhātuko, so gantvā rañño ayyakassārocesi. So taṃ sutvā “vāsabhakhattiyā puttaṃ avijāyitvāpi sabbaṃ janaṃ abhibhavati, idāni pana ativiya rañño vallabhā bhavissati”ti āha. So badhiraamacco “vallabhā”ti vacanaṃ dussutaṃ sutvā “viṭaṭūbho”ti sallakkhetvā rājānaṃ upagantvā “deva, kumārassa kira ‘viṭaṭūbho’ti nāmaṃ karothā”ti āha. Rājā “porāṇakaṃ no kuladattikaṃ nāmaṃ bhavissati”ti cintetvā “viṭaṭūbho”ti nāmaṃ akāsi. Tato paṭṭhāya kumāro kumāraparihārena vaḍḍhanto sattavassikakāle aññesaṃ kumārānaṃ mātāmahakulato hatthirūpakaassarūpakādīni āharyamānāni disvā mātaraṃ pucchi “amma, aññesaṃ mātāmahakulato paṇṇākāro āharyati, mayhaṃ koci kiñci na pesesi, kiṃ tvaṃ nimmātā nippitāsi”ti? Atha naṃ sā “tāta, sakyarājāno mātāmahā dūre pana vasanti, tena te kiñci na pesenti”ti vatvā vañcesi.

Puna soḷasavassikakāle “amma, mātāmahakulaṃ passitukāmomhī”ti vatvā “alaṃ tāta, kiṃ tattha gantvā karissasi”ti vāriyamānopi punappunaṃ yāci. Athassa mātā “tena hi gacchāhi”ti sampatiṇchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaraṃ paṇṇaṃ pesesi “ahaṃ idha sukhaṃ vasāmi, sāmīno kiñci antaraṃ mā dassayimṣū”ti. Sākiyā viṭaṭūbhassa āgamaṇaṃ ñatvā “vandituṃ na sakkā”ti tassa daharadahare kumārake janapadaṃ paḥiṇiṃsu. Kumāre kapilavatthuṃ sampatte sākiyā santhāgāre sannipatiṃsu. Kumāro santhāgāraṃ gantvā aṭṭhāsi. Atha naṃ “ayaṃ te, tāta, mātāmaho, ayaṃ mātulo”ti vadiṃsu so sabbe vandamāno vicari. So yāvapiṭṭhiyā rujanappamāṇā vanditvā ekampi attānaṃ vandamānaṃ adisvā “kiṃ nu kho maṃ vandantā natthi”ti pucchi. Sākiyā “tāta, tava kaniṭṭhakumārā janapadaṃ gatā”ti vatvā tassa mahantaṃ sakkāraṃ kariṃsu. So katipāhaṃ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Atheskā dāsī santhāgāre tena nisinnaphalakaṃ “idaṃ vāsabhakhattiyāya dāsīyā puttassa nisinnaphalaka”nti akkositvā paribhāsitvā khīrodakena dhovī. Eko puriso attano āvudhaṃ pamussitvā nivatto taṃ gaṇhanto viṭaṭūbhakumārassa akkosanasaddaṃ sutvā taṃ antaraṃ pucchitvā “vāsabhakhattiyā dāsīyā kucchismiṃ mahānāmasakkassa jātā”ti ñatvā gantvā balakāyassa kathesi. “Vāsabhakhattiyā kira dāsīyā dhītā”ti mahākolāhalaṃ ahosi.

Kumāro taṃ sutvā “ete tāva mama nisinnaphalakaṃ khīrodakena dhovantu, ahaṃ pana rajje patiṭṭhitakāle etesaṃ galalohitaṃ gahetvā mama nisinnaphalakaṃ dhovissāmī”ti cittaṃ paṭṭhapesi. Tasmaṃ sāvattiṃ gate amaccā sabbaṃ pavattiṃ rañño ārocesuṃ. Rājā “sabbe mayhaṃ dāsiddhitaṃ adamsū”ti sākiyānaṃ kujjhivā vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāraṃ acchinditvā dāsadāsīhi laddhabbaparihāramattameva dāpesi. Tato katipāhaccayena satthā rājanivesanaṃ āgantvā nisīdi. Rājā satthāraṃ vanditvā “bhante, tumhākaṃ kira ñātakehi dāsiddhitaṃ mayhaṃ dinnā, tenassā ahaṃ saputtāya parihāraṃ acchinditvā dāsadāsīhi laddhabbaparihāramattameva dāpesi”nti āha. Satthā “ayuttaṃ, mahārāja, sākiyehi kataṃ, dadantehi nāma samānājātikā dātabbā assa. Taṃ pana mahārāja, vadāmi vāsabhakhattiyā khattiyarājadhītā khattiyassa rañño gehe abhisekaṃ labhi, viṭaṭṭubhopi khattiyarājānameva paṭicca jāto, mātugottaṃ nāma kiṃ karissati, pitugottameva pamāṇanti porāṇakapaṇḍitā dalidditthiyā kaṭṭhahārikāyapi aggamaheṣiṭṭhānaṃ adamsu, tassā ca kucchimhi jātakumāro dvādasayojanikāya bārāṇasiyā rajjaṃ katvā kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto”ti kaṭṭhavāhanajātakaṃ kathesi. Rājā satthu dhammakathaṃ sutvā “pitugottameva kira pamāṇa”nti sutvā tussitvā mātāputtānaṃ pakatiparihārameva dāpesi.

Rañño pana bandhulo nāma senāpati mallikaṃ nāma attano bhariyaṃ vañjhaṃ “tava kulagharameva gacchāhī”ti kusiṇārameva pesesi. Sā “satthāraṃ disvāva gamissāmī”ti jetavanaṃ pavisitvā tathāgataṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhitā “kahaṃ gacchasi”ti ca puṭṭhā “sāmiko me, bhante, kulagharaṃ pesesi”ti vatvā “kasmā”ti vuttā “vañjhā aputtikā, bhante”ti vatvā satthārā “yadi evaṃ gamanakiccaṃ natthi, nivattāhī”ti vuttā tuṭṭhā satthāraṃ vanditvā nivesanameva puna agamāsi. “Kasmā nivattasi”ti puṭṭhā “dasabalena nivattitāmhī”ti āha. Senāpati “diṭṭhaṃ bhavissati tathāgatena kāraṇa”nti āha. Sā na cirasseva gabbhaṃ paṭilabhitvā uppannadohaḷā “dohaḷo me uppanno”ti ārocesi. “Kiṃ dohaḷo”ti? “Vesāliyaṃ nagare licchavirājānaṃ abhisekamaṅgalapokkharāṇiṃ otarivā nhatvā pāṇiyaṃ pivitukāmāmhī, sāmī”ti. Senāpati “sādhū”ti vatvā sahassathāmadhanaṃ gahetvā taṃ rathaṃ āropetvā sāvattithito nikkhamitvā rathaṃ pājento vesāliṃ pāvisi.

Tasmiṃca kāle kosalarañño bandhulasenāpatinā saddhiṃ ekācariyakule uggahitasippo mahāli nāma licchavī andho licchavīnaṃ atthañca dhammañca anusāsanto dvārasamīpe vasati. So rathassa ummāre paṭighaṭṭanasaddaṃ sutvā “bandhulamallassa rathapatanasaddo eso, ajja licchavīnaṃ bhayaṃ uppajjissatī”ti āha. Pokkharāṇiyā anto ca bahi ca ārakkhā balavā, upari lohajālaṃ patthaṭaṃ, sakuṇānampi okāso natthi. Senāpati pana rathā otarivā ārakkhake khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṃ chinditvā antopokkharāṇiyaṃ bhariyaṃ otāretvā nhāpetvā pāyetvā sayampi nhatvā mallikaṃ rathaṃ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggeneva pāyāsi. Ārakkhakā gantvā licchavīnaṃ ārocesuṃ. Licchavirājāno kujjhivā pañca rathasatāni āruya “bandhulamallaṃ gaṇhissāmā”ti nikkhamiṃsu. Taṃ pavattiṃ mahālissa ārocesuṃ. Mahāli “mā gamittha, so hi vo sabbe ghātayissatī”ti āha. Tepi “mayhaṃ gamissāmayevā”ti vadiṃsu. Tena hi cakkassa yāva nābhito pathaviṃ pavitṭhaṭṭhānaṃ disvā nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddaṃ viya suṇissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṃ rathadhuresu chiddaṃ passissatha, tamhā ṭhānā nivatteyyātha, purato māgamitthāti. Te tassa vacanena anivattitvā taṃ anubandhiṃsueva.

Mallikā disvā “rathā, sāmi, paññāyanti”ti āha. Tena hi ekassa rathassa viya paññāyanakāle mama āroceyyāsīti. Sā yadā sabbe eko viya hutvā paññāyimsu, tadā “ekameva sāmi rathasīsaṃ paññāyati”ti āha. Bandhulo “tena hi imā rasmiyo gaṇhāhī”ti tassā rasmiyo datvā rathe ṭhitova dhanuṃ āropeti, rathacakkaṃ yāva nābhito pathaviṃ pāvīsi, licchavino taṃ ṭhānaṃ disvāpi na nivattiṃsu. Itaro thokaṃ gantvā jiyaṃ pothesi, asanisaddo viya ahosi. Te tatopi na nivattiṃsu, anubandhantā gacchanteva. Bandhulo rathe ṭhitakova ekaṃ saraṃ khiṇi. So pañcannaṃ rathasātānaṃ rathasīsaṃ chiddaṃ katvā pañca rājasātāni parikarabandhanaṭṭhāne vijjhitaṃ pathaviṃ pāvīsi. Te attano viddhabhāvaṃ ajānitvā “tiṭṭha re, tiṭṭha re”ti vadantā anubandhiṃsueva. Bandhulo rathaṃ ṭhapetvā “tumhe matakā, matakahe saddhiṃ mayhaṃ yuddhaṃ nāma natthī”ti āha. Te “matakā nāma amhādisā neva honti”ti vadiṃsu. “Tena hi sabbapacchimassa parikaraṃ mocethā”ti. Te mocayiṃsu. So muttamatteyeva maritvā patito. Atha ne “sabbepi tumhe evarūpā, attano gharāni gantvā saṃvidhātābbaṃ saṃvidahitvā puttadāre anusāsivā sannāhaṃ mocethā”ti āha. Te tathā katvā sabbe jīvitakkhayaṃ pattā.

Bandhulopi mallikaṃ sāvattiṃ ānesi. Sā soḷasakkhattuṃ yamake putte vijjāyi, sabbepi sūrā thāmasampannā ahesuṃ, sabbasippe nipphattiṃ pāpuṃsi. Ekekassapi purisasahassaparivāro ahosi. Pitarā saddhiṃ rājanivesanaṃ gacchantehi teheva rājaṇaṃ paripūri. Athekadivasāṃ vinicchaye kūṭaḍḍaparājitaṃ manussā bandhulaṃ āgacchantaṃ disvā mahāravaṃ viravantā vinicchayaamaccānaṃ kūṭaḍḍakāraṇaṃ tassa ārocesuṃ. Sopi vinicchayaṃ gantvā taṃ aḍḍaṃ tīretvā sāmikameva sāmikaṃ, assāmikameva assāmikaṃ akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhuḥkāraṃ pavattesi. Rājā “kimida”nti pucchitvā tamatthaṃ sutvā tussitvā sabbepi te amacce hāretvā bandhulasseva vinicchayaṃ niyyādesi. So tato paṭṭhāya sammā vinicchini. Tato porāṇakavinicchayikā lañjaṃ alabhantā appalābhā hutvā “bandhulo rajjaṃ pattheti”ti rājakule paribhindiṃsu. Rājā taṃ kathaṃ gahetvā cittaṃ niggaḥetuṃ nāsakki, “imasmiṃ idheva ghātiyamāne garahā me uppajjissati”ti puna cintetvā “payuttapurisehi paccantaṃ paharāpetvā te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi saddhiṃ māretuṃ vaṭṭati”ti bandhulaṃ pakkosāpetvā “paccanto kira kupito, tava puttehi saddhiṃ gantvā core gaṇhāhī”ti pahiṇitvā “etthevassa dvattiṃsāya puttehi saddhiṃ sīsaṃ chinditvā āharathā”ti tehi saddhiṃ aññepi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmīṃ paccantaṃ gacchanteyeva “senāpati kira āgacchati”ti sutvāva payuttakacorā palāyiṃsu. So taṃ padesaṃ āvāsāpetvā janapadaṃ saṇṭhapetvā nivatti.

Athassa nagarato avidūre ṭhāne te yodhā puttehi saddhiṃ sīsaṃ chindiṃsu. Taṃ divasaṃ mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṃ dve aggasāvakaṃ nimantitā honti. Athassā pubbaṇhasamaye “sāmikassa te saddhiṃ puttehi sīsaṃ chindiṃsū”ti paṇṇaṃ āharitvā adaṃsu. Sā taṃ pavattiṃ ṇatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṃ ucchaṅge katvā bhikkhusaṅghameva parivisi. Athassā paricārikā bhikkhūnaṃ bhattaṃ datvā sappicāṭiṃ āharantiyo therānaṃ purato cāṭiṃ bhindiṃsu. Dhammasenāpati “upāsike, bhedanadhammaṃ bhinnaṃ, na cintetabba”nti āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaṃ nīharitvā “dvattiṃsaputtehi saddhiṃ pitu sīsaṃ chinnanti me imaṃ paṇṇaṃ āhariṃsu, ahaṃ idaṃ sutvāpi na cintemi, sappicāṭiyā bhinnāya kiṃ cintemi, bhante”ti āha. Dhammasenāpati “animittamanaññāta”ntiādīni vatvā dhammaṃ desetvā utṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. Sāpi dvattiṃsa suṇisāyo pakkosāpetvā “tumhākaṃ sāmikā attano purimakammaphalaṃ labhiṃsu, tumhe mā socittha mā paridevittha, rañño upari manopadosaṃ mā karitthā”ti ovadi.

Raṇṇo carapurisā taṃ kathaṃ sutvā tesāṃ niddosabhāvaṃ raṇṇo kathayim̐su. Rājā saṃvegappatto tassā nivesanaṃ gantvā mallikañca suṇisāyo cassā khamāpetvā mallikāya varaṃ adāsi. Sā “gahito me hotū”ti vatvā tasmim̐ gate matakabhattaṃ datvā nhatvā rājānaṃ upasaṅkamtivā vanditvā “deva, tumhehi me varo dinno, mayhañca aññaena attho natthi, dvattiṃsāya me suṇisānaṃ mama ca kulagharagamanāṃ anujānāthā”ti āha. Rājā sampatiṃcchi. Sā dvattiṃsāya suṇisānaṃ sakakulaṃ pesetvā sayāṃ kusiṇāranagare attano kulagharaṃ agamāsi. Rājā bandhulasenāpatino bhāgineyyassa dīghakārāyanassa nāma senāpatitṭhānaṃ adāsi. So pana “mātulo me iminā mārīto”ti raṇṇo otāraṃ gavesanto vicarati. Rājāpi nipparādhassa bandhulassa mārītakālato paṭṭhāya vipphaṇṇasārī cittassādaṃ na labhati, rajjasukhaṃ nānubhoti.

Tadā satthā sākiyānaṃ veḷuṃ nāma nigamaṃ upanissāya viharati. Rājā tattha gantvā ārāmato avidūre khandhāvāraṃ nivāsetvā “mahantena parivārena satthāraṃ vandissāmā”ti vihāraṃ gantvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni dīghakārāyanassa datvā ekakova gandhakuṭṭim̐ pāvīsi. Sabbāṃ dhammacetiyasuttaniyāmeneva veditabbaṃ. Tasmim̐ gandhakuṭṭim̐ pavitṭhe dīghakārāyano tāni pañca rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā viṭaṭṭubhaṃ rājānaṃ katvā raṇṇo ekaṃ assaṃ ekañca upaṭṭhānakārikāṃ mātugāmaṃ nivattetvā sāvatthim̐ agamāsi. Rājā satthārā saddhim̐ piyakathaṃ kathetvā nikkhanto senāṃ adisvā taṃ mātugāmaṃ pucchitvā taṃ pavattim̐ sutvā “ahaṃ bhāgineyyaṃ ajātasattum̐ ādāya āgantvā viṭaṭṭubhaṃ gahessāmī”ti rājagahanagaraṃ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu nagaraṃ pavisitumasakkonto ekissāya sālāya nipajjitvā vātātapena kilanto rattibhāge tattheva kālamakāsi. Vibhātāya rattiya “deva kosalanarinda, idāni anāthosi jāto”ti vilapantiya tassā itthiya saddaṃ sutvā raṇṇo ārocesum̐. So mātulassa mahantena sakkārena sarīrakiccaṃ kāresi.

Viṭaṭṭubhopi rajjaṃ labhitvā taṃ veraṃ saritvā “sabbepi sākiye māressāmī”ti mahatiya senāya nikkhami. Taṃ divasaṃ satthā paccūsasamaye lokaṃ volokento ñātisaṅghassa vināsaṃ disvā “ñātisaṅghaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭṭikkanto gandhakuṭṭiyaṃ sīhaseyyaṃ kappetvā sāyanhasamaye ākāseṇa gantvā kapilavatthusāmaṇṇe ekasmiṃ kabaracchāye rukkhamaṇṇe nisīdi. Tato avidūre viṭaṭṭubhassa rajjasīmāya anto sandacchāyo nigrodharukkho atthi, viṭaṭṭubho satthāraṃ disvā upasaṅkamtivā vanditvā “bhante, kiṃkāraṇā evarūpāya uṇhavelāya imasmiṃ kabaracchāye rukkhamaṇṇe nisīdatha, etasmiṃ sandacchāye nigrodharukkhamaṇṇe nisīdatha, bhante”ti vatvā “hotu, mahārāja, ñātakānaṃ chāyā nāma sītalā”ti vutte “ñātakānaṃ rakkhānatthāya satthā āgato bhavissatī”ti cintetvā satthāraṃ vanditvā sāvatthimeva paccāgami. Satthāpi uppatitvā jetavanameva gato.

Rājā sākiyānaṃ dosaṃ saritvā dutiyaṃ nikkhamitvā tattheva satthāraṃ passitvā puna nivattitvā tatiyavāre nikkhamitvā tattheva satthāraṃ passitvā nivatti. Catutthavāre pana tasmim̐ nikkhante satthā sākiyānaṃ pubbakammaṃ oloketvā tesāṃ nadiyaṃ visapakkhipanapāpakammasa appaṭibāhirabhāvaṃ ñatvā catutthavāre na agamāsi. Viṭaṭṭubharājā khīrapāyake dārake ādim̐ katvā sabbe sākiye ghātetvā galalohitena nisinnaphalakaṃ dhovitvā paccāgami. Satthari tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya caritvā niṭṭhāpitabhattakicce gandhakuṭṭiyaṃ pavisante disāhi sannipatitā bhikkhū dhammasabhāyaṃ nisīditvā “āvuso, satthā attānaṃ dassetvā rājānaṃ nivattāpetvā ñātake maraṇabhayaṃ mocesi, evaṃ ñātakānaṃ atthacaro

satthā”ti bhagavato guṇakathaṃ kathayaṃsu. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva tathāgato ñātakānaṃ atthaṃ carati, pubbepi cariyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatto nāma rājā dasa rājadhamme akopetvā dhammena rajjaṃ kārento ekadivasam cintesi “jambudīpatale rājāno bahuthambhesu pāsādesu vasanti, tasmā bahūhi thambhehi pāsādakaraṇaṃ nāma anacchariyaṃ, yaṃnūnāhaṃ ekathambhakaṃ pāsādaṃ kāreyyaṃ, evaṃ sabbarājūnaṃ aggarājā bhavissāmī”ti. So vaḍḍhakī pakkosāpetvā “mayhaṃ sobhaggappattaṃ ekathambhakaṃ pāsādaṃ karoṭhā”ti āha. Te “sādhū”ti sampañcchitvā araṇṇaṃ pavisitvā ujū mahante ekathambhakapāsādārahe bahū rukkhe disvā “ime rukkha santi, maggo pana visamo, na sakkā otāretuṃ, raṇṇo ācikkhissāmā”ti cintetvā tathā akaṃsu. Rājā “kenaci upāyena saṇikaṃ otārethā”ti vatvā “deva, yena kenaci upāyena na sakkā”ti vutte “tena hi mama uyyāne ekaṃ rukkhaṃ upadhārethā”ti āha. Vaḍḍhakī uyyānaṃ gantvā ekaṃ sujātaṃ ujukaṃ gāmanigamapūjitaṃ rājakulatopi laddhabalikammaṃ maṅgalasālarukkhaṃ disvā raṇṇo santikaṃ gantvā tamatthaṃ ārocesuṃ. Rājā “uyyāne rukkho nāma mama paṭibaddho, gacchatha bho taṃ chindathā”ti āha. Te “sādhū”ti sampañcchitvā gandhamālādihathā uyyānaṃ gantvā rukkhe gandhapañcaṅgulikaṃ datvā suttena parikkhipitvā pupphakaṇṇikaṃ bandhitvā dīpaṃ jāletvā balikammaṃ katvā “ito sattame divase āgantvā rukkhaṃ chindissāma, rājā chindāpeti, imasmiṃ rukkhe nibbattadevatā aññattha gacchatu, amhākaṃ doso natthī”ti sāvesuṃ.

Atha tasmīṃ nibbatto devaputto taṃ vacanaṃ sutvā “nissamaṃsayam ime vaḍḍhakī imaṃ rukkhaṃ chindissanti, vimānaṃ me nassissati, vimānapariyantikameva kho pana mayhaṃ jīvitaṃ, imaṇca rakkhaṃ parivāretvā tñitesu taruṇasālarukkhesu nibbattānaṃ mama ñātidevatānampi bahūni vimānāni nassissanti.

Vimānapariyantikameva mama ñātīnaṃ devatānampi jīvitaṃ, na kho pana maṃ tathā attano vināso bādhati, yathā ñātīnaṃ, tasmā nesaṃ mayā jīvitaṃ dātuṃ vaṭṭatī”ti cintetvā aḍḍharattasamaye dibbālaṅkārapaṭimaṇḍito raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā sakalagabbhaṃ ekobhāsaṃ katvā ussisakapasse rodamāno aṭṭhāsi. Rājā taṃ disvā bhītatasito tena saddhiṃ sallapanto paṭhamaṃ gāthamāha -

- 13.** “Kā tvaṃ suddhehi vatthehi, aghe vehāyasaṃ tñitā;
Kena tyāssūni vattanti, kuto taṃ bhayaṃāgata”nti.

Tattha kā tvanti nāgayakkhasupaṇṇasakkādīsu kā nāma tvanti pucchati. Vatthehīti vacanamattamevetam, sabbepe pana dibbālaṅkāre sandhāyevamāha. Agheti appaṭighe ākāse. Vehāyasanti tasseeva vevacanaṃ. Kena tyāssūni vattantīti kena kāraṇena tava assūni vattanti. Kutoti ñātiviyogadhanavināsādīnaṃ kiṃ nissāya taṃ bhayaṃāgatanti pucchati.

Tato devarājā dve gāthā abhāsi -

14. “Taveva deva vijite, bhaddasāloti maṃ vidū;
Saṭṭhi vassasahassāni, tiṭṭhato pūjitassa me.
15. “Kārayantā nagarāni, agāre ca disampati;
Vividhe cāpi pāsāde, na maṃ te accamaññisuṃ;

Yatheva maṃ te pūjesuṃ, tatheva tvampi pūjayā''ti.

14-15. Tattha tiṭṭhatoti sakalabārāṇasinagarehi ceva gāmanigamehi ca tayā ca pūjitassa niccaṃ balikammañca sakkārañca labhantassa mayhaṃ imasmiṃ uyyāne tiṭṭhantassa ettako kālo gatoti dasseti. Nagarāṇīti nagarapaṭisaṅkharaṇakammāni. Agārecāti bhūmigeḥāni. Disampatīti disānaṃ pati, mahārāja. Na maṃ teti te nagarapaṭisaṅkharaṇādīni karontā imasmiṃ nagare porāṇakarājāno maṃ nātimaññisuṃ nātikkamiṃsu na viheṭṭhayiṃsu, mama nivāsarukkhaṃ chinditvā attano kammaṃ na kariṃsu, mayhaṃ pana sakkārameva kariṃsūti avaca. Yathevāti tasmā yatheva te porāṇakarājāno maṃ pūjayiṃsu, ekopi imaṃ rukkhhaṃ na chindāpesi, tvañcāpi maṃ tatheva pūjaya, mā me rukkhhaṃ chedayīti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi -

16. "Taṃ ivāhaṃ na passāmi, thūlaṃ kāyena te dumaṃ;
Ārohapariṇāhena, abhirūposi jātiyā.
17. "Pāsādaṃ kārayissāmi, ekatthambhaṃ manoramaṃ;
Tattha taṃ upanessāmi, ciraṃ te yakkha jīvita''nti.

16-17. Tattha kāyenāti pamāṇena. Idaṃ vuttaṃ hoti - tava pamāṇena taṃ viya thūlaṃ mahantaṃ aññaṃ dumaṃ na passāmi, tvaññeva pana ārohapariṇāhena sujātaṃ khatāya samasaṇṭhānaujubhāvappakārāya jātiyā ca abhirūpo sobhaggappatto ekatthambhapāsādārahoti. Pāsādanti tasmā taṃ chedāpetvā ahaṃ pāsādaṃ kārapessāmeva. Tattha tanti taṃ panāhaṃ samma devarāja, tattha pāsāde upanessāmi, so tvaṃ mayā saddhiṃ ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṃ jīvissasi, nivāsaṭṭhānābhāvena me vināso bhavissatīti mā cintayi, ciraṃ te yakkha jīvitaṃ bhavissatīti.

Taṃ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi -

18. "Evaṃ cittaṃ udapādi, sarīrena vinābhāvo;
Puthuso maṃ vikantitvā, khaṇḍaso avakantatha.
19. "Agge ca chetvā majjhe ca, pacchā mūlamhi chindatha;
Evaṃ me chijjamānassa, na dukkhaṃ maraṇaṃ siyā''ti.

18-19. Tattha evaṃ cittaṃ udapādīti yadi evaṃ cittaṃ tava uppannaṃ. Sarīrena vinābhāvoti yadi te mama sarīrena bhaddasālarukkheṇa saddhiṃ mama vinābhāvo patthito. Puthusoti bahudhā. Vikantitvāti chinditvā. Khaṇḍasoti khaṇḍākhaṇḍaṃ katvā avakantatha. Agge cāti avakantantā pana paṭthamaṃ agge, tato majjhe chetvā sabbapacchā mūle chindatha. Evañhi me chijjamānassa na dukkhaṃ maraṇaṃ siyā, sukhaṃ nu khaṇḍaso bhavessatīti yācati.

Tato rājā dve gāthā abhāsi -

20. "Hatthapādaṃ yathā chinde, kaṇṇanāsañca jīvato;
Tato pacchā siro chinde, taṃ dukkhaṃ maraṇaṃ siyā.
21. "Sukhaṃ nu khaṇḍaso chinnaṃ, bhaddasāla vanappati;
Kiṃhetu kiṃ upādāya, khaṇḍaso chinnaṃ micchasi''ti.

20-21. Tattha hatthapādanti hatthe ca pāde ca. Taṃ dukkhanti evaṃ paṭipāṭiyā chijjantassa corassa taṃ maraṇaṃ dukkhaṃ siyā. Sukhaṃ nūti samma bhaddasāla, vajjhappattā corā sukhena maritukāmā sīsacchedaṃ yācanti, na khaṇḍaso chedanaṃ, tvaṃ pana evaṃ yācasi, tena taṃ pucchāmi “sukhaṃ nu khaṇḍaso chinna”nti. Kiṃhetūti khaṇḍaso chinnaṃ nāma na sukhaṃ, kāraṇena panettha bhavitabbanti taṃ pucchanto evamāha.

Athassa ācikkhanto bhaddasālo dve gāthā abhāsi -

22. “Yañca hetumupādāya, hetuṃ dhammūpasamhitam;
Khaṇḍaso chinna micchāmi, mahārāja suṇohi me.

23. “Ñātī me sukhasamvaddhā, mama passe nivātajā;
Tepihaṃ upahimseyya, paresaṃ asukhocita”nti.

22-23. Tattha hetuṃ dhammūpasamhitanti mahārāja, yaṃ hetusabhāvayuttameva, na hetupatirūpakaṃ, hetuṃ upādāya ārabba sandhāyāhaṃ khaṇḍaso chinna micchāmi, taṃ ohitasoto suṇohīti attho. Ñātī meti mama bhaddasālarukkhasa chāyāya sukhasamvaddhā mama passe taruṇasālarukkhesu nibbattā mayā katavātaparittāṇattā nivātajā mama ñātakā devasaṅghā atthi, te ahaṃ visālasākhaviṭapo mūle chinditvā patanto upahimseyyaṃ, sambhaggavimāne karonto vināseyyanti attho. Paresaṃ asukhocitanti evaṃ sante mayā tesam paresaṃ ñātidevasaṅghānaṃ asukhaṃ dukkhaṃ ocitaṃ vaḍḍhitaṃ, na cāhaṃ tesam dukkhakāmo, tasmā bhaddasālaṃ khaṇḍaso khaṇḍaso chindāpemiṃti ayametthādhippāyo.

Taṃ sutvā rājā “dhammiko vatāyaṃ, devaputto, attano vimānavināsatopi ñātīnaṃ vimānavināsaṃ na icchatī, ñātīnaṃ atthacariyaṃ caratī, abhayaṃ massa dassāmi”ti tussitvā osānagāthamāha -

24. “Ceteyyarūpaṃ cetesi, bhaddasāla vanappati;
Hitakāmosi ñātīnaṃ, abhayaṃ samma dammi te”ti.

Tattha ceteyyarūpaṃ cetesīti ñātīsu muducittatāya cintento cintetabbayuttakameva cintesi. Chedeyyarūpaṃ chedesītipi pāṭho. Tassattho - khaṇḍaso chinna micchanto chedetabbayuttakameva chedesīti. Abhayanti etasmiṃ te samma, guṇe pasīditvā abhayaṃ dadāmi, na me pāsādenattho, nāhaṃ taṃ chedāpessāmi, gaccha ñātisaṅghaparivuto sakkatagarukato sukhaṃ jīvāti āha.

Devarājā rañño dhammaṃ desetvā agamāsi. Rājā tassovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapuraṃ pūresi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, pubbepi tathāgato ñātatthacariyaṃ acariyevā”ti vatvā jātaṃ samodhānesi - “tadā rājā ānando ahosi, taruṇasālesu nibbattadevatā buddhaparisa, bhaddasāladevarājā pana ahameva ahosi”nti.

Bhaddasālajātakavaṇṇanā dutiyā.

466. Samuddavāṇijajātakavaṇṇanā

Kasanti vapanti te janāti idaṃ satthā jetavane viharanto devadattassa pañca kulasatāni gahetvā niraye patitabhāvaṃ ārabha kathesi. So hi aggasāvakesu parisāṃ gahetvā pakkantesu sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto uñhalohite mukhato nikkhante balavavedanāpīlito tathāgatassa guṇaṃ anussarivā “ahameva nava māsē tathāgatassa anattaṃ cintesiṃ, satthu pana mayi pāpacittaṃ nāma natthi, asītimahātherānampi mayi āghāto nāma natthi, mayā katakammena ahameva idāni anātho jāto, satthārāpimhi vissaṭṭho mahātherehipi ñātiseṭṭhena rāhulatherenapi sakyarājakulehipi, gantvā satthāraṃ khamāpessāmī”ti parisāya saññaṃ datvā attānaṃ pañcakena gāhāpetvā rattiṃ rattiṃ gacchanto kosalaratṭhaṃ sampāpuṇi. Ānandatthero satthu ārocesi “devadatto kira, bhante, tumhākaṃ khamāpetuṃ āgacchatī”ti. “Ānanda, devadatto mama dassanaṃ na labhissatī”ti.

Atha tasmīṃ sāvattthinagaradvāraṃ sampatte puna thero ārocesi, bhagavāpi tatheva avaca. Tassa jetavane pokkharāṇiyā samīpaṃ āgatassa pāpaṃ matthakaṃ pāpuṇi, sarīre dāho uppajji, nhatvā pāṇiyaṃ pivitukāmo hutvā “mañcakato maṃ āvuso otāretha, pāṇiyaṃ pivissāmī”ti āha. Tassa otāretvā bhūmiyaṃ ṭhapitamattassa cittassāde aladdheyeva mahāpathavī vivaramadāsi. Tāvadeva taṃ avīcito aggijālā utthāya parikkhipitvā gaṇhi. So “pāpakammaṃ me matthakaṃ patta”nti tathāgatassa guṇe anussarivā -

“Imehi aṭṭhihi tamaggapuggalaṃ, devātidevaṃ naradammasārathīṃ;
Samantacakkhuṃ satapuññaḷakkhaṇaṃ, pāṇehi buddhaṃ saraṇaṃ upemī”ti. -

Imāya gāthāya saraṇe patitṭhahanto avīciparāyaṇo ahosi. Tassa pana pañca upaṭṭhākakulasatāni ahesuṃ. Tānipi tappakkhikāni hutvā dasabalaṃ akkositvā avīcimhiyeva nibbattiṃsu. Evaṃ so tāni pañca kulasatāni gaṇhitvā avīcimhi patitṭhito.

Athekadivasāṃ bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, devadatto pāpo lābhasakkāragiddhatāya sammāsambuddhe aṭṭhāne kopāṃ bandhitvā anāgatabhayaṃ anoloketvā pañcahi kulasatehi saddhiṃ avīciparāyaṇo jāto”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na bhikkhave, idāneva devadatto lābhasakkāragiddho hutvā anāgatabhayaṃ na olokesi, pubbepi anāgatabhayaṃ anoloketvā paccuppannasukhagiddhena saddhiṃ parisāya mahāvināsaṃ patto”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso mahāvaḍḍhakīgāmo ahosi. Tattha vaḍḍhakī “tumhākaṃ mañcaṃ karissāma, pīṭhaṃ karissāma, gehaṃ karissāmā”ti vatvā manussānaṃ hatthato bahuṃ iṇaṃ gahetvā kiñci kātuṃ na sakkhiṃsu. Manussā diṭṭhadiṭṭhe vaḍḍhakī codenti palibuddhanti. Te iṇāyikehi upaddutā sukhāṃ vasituṃ asakkontā “videsāṃ gantvā yattha katthaci vasissāmā”ti araññaṃ pavisitvā rukkhe chinditvā mahatiṃ nāvaṃ bandhitvā nadiṃ otāretvā āharitvā gāmato gāvutaḍḍhayaṃ janamatte ṭhāne ṭhapetvā aḍḍharattasamaye gāmaṃ āgantvā puttadāramādāya nāvattṭhānaṃ gantvā nāvaṃ āruyha anukkamena mahāsamuddaṃ pavisitvā vātavegena vicarantā samuddamajjhe ekaṃ dīpakaṃ pāpuṇiṃsu. Tasmīṃ pana dīpake sayamjātasāliucchukadaliambajambupanasatālanāḷikerādīni vividhaphalāni atthi, aññataro pabhinnanāvo puriso paṭhamataraṃ taṃ dīpakaṃ patvā sālībhattaṃ bhuñjamāno ucchuādīni khādamāno thūlasarīro naggo parūḷhakesamassu tasmīṃ dīpake paṭivasati.

Vaḍḍhakī cintayiṃsu “sace ayaṃ dīpako rakkhasapariggahito bhavissati, sabbepi amhe vināsaṃ pāpuṇissāma, pariggaṇhissāma tāva na”nti. Atha sattaṭṭha purisā sūrā balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakaṃ pariggaṇhiṃsu. Tasmim̐ khaṇe so puriso bhuttaṭṭarāso ucchurasam̐ pivitvā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapaṭṭasadiṣe vālukatale sītacchāyāya uttānako nipajjitvā “jambudīpavāsino kasantā vapantā evarūpaṃ sukhaṃ na labhanti, jambudīpato mayhaṃ ayameva dīpako vara”nti gāyamāno udānaṃ udānesi. Atha satthā bhikkhū āmantetvā “so bhikkhave puriso imaṃ udānaṃ udānesī”ti dassento paṭhamam̐ gāthamāha -

- 25.** “Kasanti vapanti te janā, manujā kammaphalūpajīvino;
Nayimassa dīpakassa bhāgino, jambudīpā idameva no vara”nti.

Tattha te janāti te jambudīpavāsino janā. Kammaphalūpajīvinoti nānākammānaṃ phalūpajīvino sattā.

Atha te dīpakaṃ pariggaṇhantā purisā tassa gītasaddam̐ sutvā “manussasaddo viya suyati, jānissāma na”nti saddānūsārena gantvā taṃ purisaṃ disvā “yakkho bhavissatī”ti bhītatasitā sare sannahiṃsu. Sopi te disvā attano vadhabhayena “nāhaṃ, sāmi, yakkho, purisomhi, jīvitaṃ me dethā”ti yācanto “purisā nāma tumhādisā naggā na hontī”ti vutte punappunaṃ yācitvā manussabhāvaṃ viññāpesi. Te taṃ purisaṃ upasaṅkamitvā sammodanīyaṃ kathaṃ sutvā tassa tattha āgataniyāmaṃ pucchim̐su. Sopi sabbam̐ tesam̐ kathetvā “tumhe attano puññasampattiyā idhāgatā, ayaṃ uttamadīpo, na ettha sahatthena kammaṃ katvā jīvanti, sayam̐jātasālīnañceva ucchuādīnañcettha anto natthīti anukkaṇṭhantā vasathā”ti āha. Idha pana vasantānaṃ amhākaṃ añño paripantho natthi, aññaṃ bhayaṃ ettha natthi, ayaṃ pana amanussapariggahito, amanussā tumhākaṃ uccārapassāvaṃ disvā kujjheyyuṃ, tasmā taṃ karontā vālukaṃ viyūhitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṃ idha bhayaṃ, aññaṃ natthi, niccaṃ appamattā bhaveyyāthāti. Te tattha vāsaṃ upagacchim̐su. Tasmim̐ pana kulasahassee pañcannaṃ pañcannaṃ kulasatānaṃ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakī ahesuṃ. Tesu eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno.

Aparabhāge sabbepi te tattha sukhaṃ vasantā thūlasarīrā hutvā cintayiṃsu “ciraṃ pītā no surā, ucchurasena merayaṃ katvā pivissāmā”ti. Te merayaṃ kāretvā pivitvā madavasena gāyantā naccantā kilāntā pamattā tattha tattha uccārapassāvaṃ katvā appaṭicchādetvā dīpakaṃ jeguccham̐ paṭikūlam̐ kariṃsu. Devatā “ime amhākaṃ kilāmaṇḍalam̐ paṭikūlam̐ karontī”ti kujjhitvā “mahāsamuddam̐ uttarāpetvā dīpakadhovanaṃ karissāmā”ti mantetvā “ayaṃ kāḷapakkho, ajja amhākaṃ samāgamo ca bhinno, ito dāni pannarasame divase puṇṇamīuposathadivase candassuggamanavelāya samuddam̐ ubbattetvā sabbepime ghāteṣṣāmā”ti divasaṃ ṭhapayiṃsu. Atha nesaṃ antare eko dhammiko devaputto “mā ime mama passantassa nassim̐sū”ti anukampāya tesu sāyamāsaṃ bhuñjitvā gharadvāre sukhakathāya nisinnesu sabbālaṅkārapaṭimaṇḍito sakaladīpaṃ ekobhāsaṃ katvā uttarāya disāya ākāse ṭhatvā “ambho vaḍḍhakī, devatā tumhākaṃ kuddhā. Imasmim̐ ṭhāne mā vasittha, ito aḍḍhamāśaccayena hi devatā samuddam̐ ubbattetvā sabbeva tumhe ghāteṣṣanti, ito nikkhamitvā palāyathā”ti vatvā dutiyaṃ gāthamāha -

- 26.** “Tipañcarattūpagatamhi cande, vego mahā hehiti sāgarassa;
Uplavissaṃ dīpamimaṃ ulāraṃ, mā vo vadhī gacchatha leṇamañña”nti.

Tattha uplavissanti imaṃ dīpaṃ uplavanto ajjhottharanto abhibhavissati. Mā vo vadhīti so sāgaravego tumhe mā vadhi.

Iti so tesam ovādaṃ datvā attano tñhānameva gato. Tasmiṃ gate aparo sāhasiko kakkhaḷo devaputto “ime imassa vacanaṃ gahetvā palāyeyyūṃ, ahaṃ nesaṃ gamanaṃ nivāretvā sabbepime mahāvināsaṃ pāpessāmī”ti cintetvā dibbālaṅkārapaṭimaṇḍito sakaladīpaṃ ekobhāsaṃ karonto āgantvā dakkhiṇāya disāya ākāse thatvā “eko devaputto idhāgato, no”ti pucchitvā “āgato”ti vutte “so vo kiṃ kathesī”ti vatvā “imaṃ nāma, sāmī”ti vutte “so tumhākaṃ idha nivāsaṃ na icchatī, dosena katheti, tumhe aññattha agantvā idheva vasathā”ti vatvā dve gāthā abhāsi -

27. “Na jātuyaṃ sāgaravārivego, uplavissaṃ dīpamimaṃ ulāraṃ;
Taṃ me nimittehi bahūhi diṭṭhaṃ, mā bhetha kiṃ socatha modathavho.

28. “Pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ, pattattha āvāsamimaṃ ulāraṃ;
Na vo bhayaṃ paṭipassāmi kiñci, āputtaputtehi pamodathavho”ti.

27-28. Tattha na jātuyanti na jātu ayaṃ. Mā bhethāti mā bhāyittha. Modathavhoti pamoditā pītisomanassajāta hotha. Āputtaputtehīti yāva puttānampi puttehi pamodatha, natthi vo imasmiṃ tñhāne bhayanti.

Evaṃ so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanaṃ anādiyanto bālavaḍḍhakī “suṇantu me, bhonto, vacana”nti sesavaḍḍhakī āmantetvā pañcamaṃ gāthamāha -

29. “Yo devoyaṃ dakkhiṇāyaṃ disāyaṃ, khemanti pakkosati tassa saccaṃ;
Na uttaro vedi bhayābhayassa, mā bhetha kiṃ socatha modathavho”ti.

Tattha dakkhiṇāyanti dakkhiṇāya, ayameva vā pāṭho.

Taṃ sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa vacanaṃ ādiyimsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī tassa vacanaṃ anādiyanto te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi -

30. “Yathā ime vippavadanti yakkhā, eko bhayaṃ saṃsati khemameko;
Tadiṅgha mayhaṃ vacanaṃ suṇātha, khippaṃ lahuṃ mā vinassimha sabbe.

31. “Sabbe samāgamma karoma nāvaṃ, doṇiṃ daḷhaṃ sabbayantūpapannaṃ;
Sace ayaṃ dakkhiṇo saccamāha, moghaṃ paṭikkosati uttaroyaṃ;
Sā ceva no hehiti āpadatthā, imañca dīpaṃ na pariccajema.

32. “Sace ca kho uttaro saccamāha, moghaṃ paṭikkosati dakkhiṇoyaṃ;
Tameva nāvaṃ abhiruyha sabbe, evaṃ mayaṃ sotthi taremu pāraṃ.

33. “Na ve sugaṇhaṃ paṭhamena seṭṭhaṃ, kaniṭṭhamāpāthagataṃ gahetvā;
Yo cīdha tacchaṃ paviceyya gaṇhāti, sa ve naro seṭṭhamupeti tñhāna”nti.

30-33. Tattha vippavadantīti aññamaññaṃ viruddhaṃ vadanti. Lahunti purimassa atthadīpanaṃ. Doṇinti gambhīraṃ mahānāvaṃ. Sabbayantūpapannanti sabbehi phiyārittādīhi yantehi upapannaṃ. Sā ceva no hehiti āpadatthāti sā ca no nāvā pacchāpi uppannāya āpadāya atthā bhavissati, imañca dīpaṃ na pariccajissāma.

Taremūti tarissāma. Na ve sugaṇhanti na ve sukhena gaṇhitabbam. Setṭhanti uttamaṃ tathaṃ saccaṃ. Kaniṭṭhanti paṭhamavacanaṃ upādāya pacchimavacanaṃ kaniṭṭhaṃ nāma. Idhāpi “na ve sugaṇha”nti anuvattateva. Idaṃ vuttaṃ hoti - ambho vaḍḍhakī, yena kenaci paṭhamena vuttavacanaṃ “idameva setṭhaṃ tathaṃ sacca”nti sukhaṃ na gaṇhitabbameva, yathā ca taṃ, evaṃ kaniṭṭhaṃ gacchā vuttavacanaṃpi “idameva tathaṃ sacca”nti na gaṇhitabbam. Yaṃ pana sotavisayaṃ āpāthagataṃ hoti, taṃ āpāthagataṃ gahetvā yo idha paṇḍitapuriso purimavacanaṃ pacchimavacanaṃ pavecceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā tacchaṃ gaṇhāti, yaṃ tathaṃ saccaṃ sabhāvabhūtaṃ, tadeva paccakkaṃ katvā gaṇhāti. Sa ve naro setṭhamupeti tṭhānanti so uttamaṃ tṭhānaṃ upeti adhigacchati vindati labhatīti.

So evaṃ pana vatvā āha - “ambho, mayaṃ dvinnampi devatānaṃ vacanaṃ karissāma, nāvaṃ tāva sajjeyyāma. Sace paṭhamassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati, taṃ nāvaṃ abhiruhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṃ saccaṃ bhavissati, nāvaṃ ekamante tṭhapetvā idheva vasissāmā”ti. Evaṃ vutte bālavaḍḍhakī “ambho, tvaṃ udakapātiyaṃ susumāraṃ passasi, atīva dīghaṃ passasi, paṭhamadevaputto amhesu dosavasena kathesi, pacchimo sineheneva, imaṃ evarūpaṃ varadīpaṃ pahāya kuhiṃ gamissāma, sace pana tvaṃ gantukāmo, tava parisāṃ gaṇhitvā nāvaṃ karohi, amhākaṃ nāvāya kiccaṃ natthī”ti āha. Paṇḍito attano parisāṃ gahetvā nāvaṃ sajjetvā nāvāya sabbūpakaraṇāni āropetvā sapariso nāvāya aṭṭhāsi.

Tato puṇṇamadvase candassa uggamanavelāya samuddato ūmi uttaritvā jāṇukapamāṇā hutvā dīpaṃ dhovitvā gatā. Paṇḍito samuddassa uttaraṇabhāvaṃ űatvā nāvaṃ vissajjesi. Bālavaḍḍhakupakkhikāni pañca kulasatāni “samuddato ūmi dīpadhovanatthāya āgatā, ettakameva eta”nti kathentā nisīdiṃsu. Tato paṭipāṭiyā kaṭippamāṇā purisappamāṇā tālappamāṇā sattatālappamāṇā sāgaraūmi dīpakampi vuyhamāṇā āgañchi. Paṇḍito upāyakusalatāya rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasagiddhena anāgatabhayaṃ anolokento pañcahi kulasatehi saddhiṃ vināsaṃ patto.

Ito parā sānusāsani tamatthaṃ dīpayamāṇā tisso abhisambuddhagāthā honti -

34. “Yathāpi te sāgaravārimajjhe, sakammunā sotthi vahiṃsu vāṇijā;
Anāgatatthaṃ paṭivijjhiyāna, appampi nācceti sa bhūripaṇṇo.
35. “Bālā ca mohena rasānugiddhā, anāgataṃ appaṭivijjhiyatthaṃ;
Paccuppanne sīdanti atthajāte, samuddamajjhe yathā te manussā.
36. “Anāgataṃ paṭikayirātha kiccaṃ, ‘mā maṃ kiccaṃ kiccakāle byadhesi’;
Taṃ tādisaṃ paṭikatakiccakāriṃ, na taṃ kiccaṃ kiccakāle byadhetī”ti.

34-36. Tattha sakammunāti anāgatabhayaṃ disvā puretaraṃ katena attano kammena. Sotthi vahiṃsūti khemena gamiṃsu. Vāṇijāti samudde vicaraṇabhāvena vaḍḍhakī vuttā. Paṭivijjhiyānāti evaṃ, bhikkhave, paṭhamataraṃ kattabbaṃ anāgataṃ atthaṃ paṭivijjhitvā idhaloke bhūripaṇṇo kulaputto appamattakampi attano atthaṃ na acceti nātivattati, na hāpetīti attho. Appaṭivijjhiyatthanti appaṭivijjhitvā atthaṃ, paṭhamameva kattabbaṃ akatvāti attho. Paccuppanneti yadā taṃ anāgataṃ atthajātaṃ uppajjati, tadā tasmaṃ paccuppanne sīdanti, atthe jāte attano patiṭṭhaṃ na labhanti, samudde te bālavaḍḍhakī manussā viya vināsaṃ pāpuṇanti.

Anāgatanti bhikkhave, paṇḍitapuriso anāgataṃ paṭhamataraṃ kattabbakiccaṃ samparāyikaṃ vā diṭṭhadhammikaṃ vā paṭikayirātha, puretameva kareyya. Kiṃkāraṇā? Mā maṃ kiccaṃ kiccakāle byadhesi, pure kattabbañhi pure akayiramānaṃ pacchā paccuppannabhāvappattaṃ attano kiccakāle kāyacittābādheṇa byadheti, taṃ maṃ mā byadhesīti paṭhamameva naṃ paṇḍito kareyya. Taṃ tādīsanti yathā paṇḍitaṃ purisaṃ. Paṭikatakiccakārinti paṭikacceva kattabbakiccakāriṇaṃ. Taṃ kiccaṃ kiccakāleti anāgataṃ kiccaṃ kayiramānaṃ pacchā paccuppannabhāvappattaṃ attano kiccakāle kāyacittābādhakāle tādīsaṃ purimaṃ na byadheti na bādhati. Kasmā? Pureyeva katattāti.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepe devadatto paccuppannasukhe laggo anāgatabhayaṃ anoloketvā sapariso vināsaṃ patto”ti vatvā jātaṃ samodhānesi - “tadā bālavaḍḍhakī devadatto ahosi, dakkhiṇadisāya ṭhito adhammikadevaputto kokāliko, uttaradisāya ṭhito dhammikadevaputto sārīputto, paṇḍitavaḍḍhakī pana ahameva ahosi”nti.

Samuddavāṇijajātakavaṇṇanā tatiyā.

467. Kāmajātakavaṇṇanā

Kāmaṃ kāmayamānassāti idaṃ satthā jetavane viharanto aññataraṃ brāhmaṇaṃ ārabha kathesi. Eko kira sāvatthivāsī brāhmaṇo aciravatīti khettkaraṇatthāya araṇṇaṃ koṭesi. Satthā tassa upanissayaṃ disvā sāvatthiṃ piṇḍāya pavisanto maggaṃ okkamma tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā “kiṃ karosi brāhmaṇā”ti vatvā “khettaṭṭhānaṃ koṭāpemi bho, gotamā”ti vutte “sādhu, brāhmaṇa, kammaṃ karohī”ti vatvā agamāsi. Eteneva upāyena chinnarukkhe hāretvā khettaṃ sodhanakāle kasanakāle kedārabandhanakāle vapanakāleti punappunaṃ gantvā tena saddhiṃ paṭisanthāramakāsi. Vapanadivase pana so brāhmaṇo “ajja, bho gotama, mayhaṃ vappamaṅgalaṃ, ahaṃ imasmiṃ sasse nipphanne buddhappamukhassa bhikkhusaṅghassa mahādānaṃ dassāmī”ti āha. Satthā tuṇhībāhena adhivāsetvā pakkāmi. Punekadivasam brāhmaṇo sassaṃ olokento aṭṭhāsi. Satthāpi tattha gantvā “kiṃ karosi brāhmaṇā”ti pucchitvā “sassaṃ olokemi bho gotamā”ti vutte “sādhu brāhmaṇā”ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi “samaṇo gotamo abhiṇhaṃ āgacchati, nissamsayaṃ bhattenā atthiko, dassāmahaṃ tassa bhatta”nti. Tassevaṃ cintetvā gehaṃ gatadivase satthāpi tattha agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya vissāso ahosi. Aparabhāge pariṇate sasse “sve khettaṃ lāyissāmī”ti sannitṭhānaṃ katvā nipanne brāhmaṇe aciravatiyā upari sabbarattiṃ karakavassaṃ vassi. Mahogho āgantvā ekanāḷimattampi anavasesaṃ katvā sabbaṃ sassaṃ samuddaṃ pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi patite sassavināsaṃ oloketvā sakabhāvena saṇṭhātum nāhosi, balavasokābhībhūto hatthena uraṃ paharitvā paridevamāno rodanto nipajji.

Satthā paccūsasamaye sokābhībhūtaṃ brāhmaṇaṃ disvā “brāhmaṇassāvassayo bhavissāmī”ti punadivase sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā piṇḍapātaṭikkanto bhikkhū vihāraṃ pesetvā pacchāsamaṇeṇa saddhiṃ tassa gehadvāraṃ agamāsi. Brāhmaṇo satthu āgatabhāvaṃ sutvā “paṭisanthāratthāya me sahāyo āgato bhavissatī”ti paṭiladdhassāso āsanaṃ paññapesi. Satthā pavisitvā paññattāsane nisīditvā “brāhmaṇa, kasmā tvaṃ dummanosi, kiṃ te aphāsuka”nti pucchi. Bho gotama, aciravatīti mayā rukkhacchedanato paṭṭhāya kataṃ kammaṃ tumhe jānātha, ahaṃ “imasmiṃ sasse nipphanne tumhākaṃ dānaṃ dassāmī”ti vicarāmi, idāni me sabbaṃ taṃ sassaṃ mahogho samuddameva pavesesi, kiñci avasiṭṭhaṃ natthi,

sakaṭasatamattaṃ dhaññaṃ vinaṭṭhaṃ, tena me mahāsoko uppannoti. “Kiṃ pana, brāhmaṇa, socantassa naṭṭhaṃ punāgacchatī”ti. “No hetam bho gotamā”ti. “Evaṃ sante kasmā socasi, imesaṃ sattānaṃ dhanadhaññaṃ nāma uppajjanakāle uppajjati, nassanakāle nassati, kiñci saṅkhāragataṃ anassanadhammaṃ nāma natthi, mā cintayī”ti. Iti naṃ satthā samassāsetvā tassa sappāyadhammaṃ desento kāmasuttaṃ kathesi. Suttapariyosāne socanto brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahi. Satthā taṃ nissokaṃ katvā uṭṭhāyāsanaṃ vihāraṃ agamāsi. “Satthā asukaṃ nāma brāhmaṇaṃ sokasallasamappitaṃ nissokaṃ katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesī”ti sakalanagaraṃ aññāsi. Bhikkhū dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, dasabalo brāhmaṇena saddhiṃ mittam katvā vissāsiko hutvā upāyeneva tassa sokasallasamappitassa dhammaṃ desetvā taṃ nissokaṃ katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepāhaṃ etaṃ nissokamakāsi”nti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṃ. So jeṭṭhakassa uparajjaṃ adāsi, kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṃ. Aparabhāge brahmadatte kālakate amaccā jeṭṭhakassa abhisekaṃ paṭṭhapesuṃ. So “na mayhaṃ rajjenattho, kaniṭṭhassa me dethā”ti vatvā punappunaṃ yāciyamānopi paṭikkhipitvā kaniṭṭhassa abhiseke kate “na me issariyenattho”ti uparajjādīnipi na icchi. “Tena hi sādūni bhojanāni bhuñjanto idheva vasāhī”ti vuttepi “na me imasmiṃ nagare kiccaṃ atthī”ti bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṃ gantvā ekaṃ seṭṭhikulaṃ nissāya sahatthena kammaṃ karonto vasi. Te aparabhāge tassa rājakumārabhāvaṃ ñatvā kammaṃ kātuṃ nādaṃsu, kumārāparihāreṇeva taṃ pariharimṃsu. Aparabhāge rājakammikā khetappamāṇaggahaṇatthāya taṃ gāmaṃ agamaṃsu. Seṭṭhi rājakumāraṃ upasaṅkamitvā “sāmi, mayaṃ tumhe posema, kaniṭṭhabhātikassa paṇṇaṃ pesetvā amhākaṃ baliṃ hārethā”ti āha. So “sādhū”ti sampatiṭṭhitvā “ahaṃ asukaseṭṭhikulaṃ nāma upanissāya vasāmi, maṃ nissāya etesaṃ baliṃ vissajjehī”ti paṇṇaṃ pesesi. Rājā “sādhū”ti vatvā tathā kāresi.

Atha naṃ sakalagāmaṃvāsinopi janapadavāsinopi upasaṅkamitvā “mayaṃ tumhākaññeva baliṃ dassāma, amhākampi suṅkaṃ vissajjāpehī”ti āhaṃsu. So tesampi atthāya paṇṇaṃ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tasseeva baliṃ adaṃsu. Athassa mahālābhasakkāro ahosi, tena saddhiññevassa taṇhāpi mahatī jātā. So aparabhāgepi sabbaṃ janapadaṃ yāci, upaḍḍharajjaṃ yāci, kaniṭṭhopi tassa adāsiyeva. So taṇhāya vaḍḍhamānāya upaḍḍharajjenapi asantutṭho “rajjaṃ gaṇhissāmī”ti janapadaparivuto taṃ nagaraṃ gantvā bahinagare ṭhatvā “rajjaṃ vā me detu yuddhaṃ vā”ti kaniṭṭhassa paṇṇaṃ paḥiṇi. Kaniṭṭho cintesi “ayaṃ bālo pubbe rajjampi uparajjādīnipi paṭikkhipitvā idāni ‘yuddhena gaṇhāmī’ti vadati, sace kho paṇāhaṃ imaṃ yuddhena māressāmi, garahā me bhavissati, kiṃ me rajjena”ti. Athassa “alaṃ yuddhena, rajjaṃ gaṇhatū”ti pesesi. So rajjaṃ gaṇhitvā kaniṭṭhassa uparajjaṃ datvā tato paṭṭhāya rajjaṃ kārento taṇhāvasiko hutvā ekena rajjena asantutṭho dve tīṇi rajjāni patthetvā taṇhāya koṭiṃ nāddasa.

Tadā sakko devarājā “ke nu kho loke mātāpitāro upaṭṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā”ti olovento tassa taṇhāvasikabhāvaṃ ñatvā “ayaṃ bālo bārāṇasirajjenapi na tussati, ahaṃ sikkhāpessāmi na”nti māṇavakavesena rājadvāre ṭhatvā “eko upāyakusalo māṇavo dvāre ṭhito”ti ārocāpetvā “pavisatū”ti vutte pavisitvā rājānaṃ jayāpetvā “kiṃkāraṇā āgatosī”ti vutte “mahārāja tumhākaṃ kiñci

vattabbam atthi, raho paccāsīsāmī”ti āha. Sakkānubhāvena tāvadeva manussā paṭikkamimsu. Atha naṃ māṇavo “aham, mahārāja, phītāni ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīṇi nagarāni passāmi, aham te attano ānubhāvena tesu rajjam gahetvā dassāmi, papañcam akatvā sīgham gantum vaṭṭatī”ti āha. So taṇhāvasiko rājā “sādhū”ti sampaṭicchitvā sakkānubhāvena “ko vā tvaṃ, kuto vā āgato, kiṃ vā te laddhum vaṭṭatī”ti na pucchi. Sopi ettakam vatvā tāvatimsabhavanameva agamāsi.

Rājā amacce pakkosāpetvā “eko māṇavo ‘amhākam tīṇi rajjāni gahetvā dassāmī”ti āha, taṃ pakkosatha, nagare bherim carāpetvā balakāyam sannipātāpetha, papañcam akatvā tīṇi rajjāni gaṇhissāmī”ti vatvā “kiṃ pana te, mahārāja, tassa māṇavassa sakkāro vā kato, nivāsaṭṭhānam vā pucchita”nti vutte “neva sakkāram akāsim, na nivāsaṭṭhānam pucchim, gacchatha naṃ upadhārethā”ti āha. Upadhārentā naṃ adisvā “mahārāja, sakalanagare māṇavam na passāmā”ti ārocesum. Taṃ sutvā rājā domanassajāto “tīsu naguesu rajjam nattham, mahantenamhi yasena parihīno, ‘neva me paribbayaṃ adāsi, na ca pucchi nivāsaṭṭhāna”nti mayham kujjhivā māṇavo anāgato bhavissatī”ti punappunam cintesi. Athassa taṇhāvasikassa sarīre dāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaram khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi. Ekam bhājanam pavisati, ekam nikkhamati, vejjā tikicchitum na sakkonti, rājā kilamati. Athassa byādhitabhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi.

Tadā bodhisatto takkasilato sabbasippāni uggaṇhitvā bārāṇasinagare mātāpitūnam santikam āgato taṃ rañño pavattim sutvā “aham tikicchissāmī”ti rājadvāram gantvā “eko kira taruṇamāṇavo tumhe tikicchitum āgato”ti ārocāpesi. Rājā “mahantamahantā disāpāmokkhavejjāpi maṃ tikicchitum na sakkonti, kiṃ taruṇamāṇavo sakkhissati, paribbayaṃ datvā vissajjetha na”nti āha. Taṃ sutvā māṇavo “mayham vejjakammena vetanam natthi, aham tikicchāmi, kevalam bhesajjamūlamattaṃ detū”ti āha. Taṃ sutvā rājā “sādhū”ti pakkosāpesi. Māṇavo rājānam vanditvā “mā bhāyi, mahārāja, aham te tikicchāmi, apica kho pana me rogassa samuṭṭhānam ācikkhāhī”ti āha. Rājā harāyamāno “kiṃ te samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohī”ti āha. Mahārāja, vejjā nāma “ayaṃ byādhi imaṃ nissāya samuṭṭhito”ti ṇatvā anucchavikam bhesajjam karontīti. Rājā “sādhū tātā”ti samuṭṭhānam kathento “ekena māṇavena āgantvā tīsu naguesu rajjam gahetvā dassāmī”tiādim katvā sabbam kathetvā “iti me tāta, taṇham nissāya byādhi uppanno, sace tikicchitum sakkosi, tikicchāhī”ti āha. Kiṃ pana mahārāja, socanāya tāni nagarāni sakkā laddhanti? “Na sakkā tātā”ti. “Evaṃ sante kasmā socasi, mahārāja, sabbameva hi saviññāṇakāviññāṇakavatthum attano kāyam ādim katvā pahāya gamanīyam, catūsu naguesu rajjam gahetvāpi tvaṃ ekappahāreneva na catasso bhattachāpatiyō bhuñjissasi, na catūsu sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni acchādessasi, taṇhāvasikena nāma bhavitum na vaṭṭati, ayañhi taṇhā nāma vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muccitum na detīti.

Iti naṃ mahāsatto ovaditvā athassa dhammam desento imā gāthā abhāsi -

37. “Kāmaṃ kāmayamānassa, tassa ce taṃ samijjhati;
Addhā pītimano hoti, laddhā macco yadicchati.
38. “Kāmaṃ kāmayamānassa, tassa ce taṃ samijjhati;
Tato naṃ aparaṃ kāme, ghamme taṇhamva vindati.

39. “Gavaṃva siṅgino siṅgaṃ, vaḍḍhamānassa vaḍḍhati;
Evaṃ mandassa posassa, bālassa avijānato;
Bhiyyo taṇhā pipāsā ca, vaḍḍhamānassa vaḍḍhati.
40. “Pathabyā sāliyavakaṃ, gavāssaṃ dāsaporisaṃ;
Datvā ca nālamekassa, iti vidvā samaṃ care.
41. “Rājā pasayha pathaviṃ vijitvā, sasāgarantaṃ mahimāvasanto;
Oraṃ samuddassa atittarūpo, pāraṃ samuddassapi patthayetha.
42. “Yāva anussaraṃ kāme, manasā titti nājjhagā;
Tato nivattā paṭikkamma disvā, te ve sutittā ye paññāya tittā.
43. “Paññāya tittinaṃ seṭṭhaṃ, na so kāmehi tappati;
Paññāya tittaṃ purisaṃ, taṇhā na kurute vasaṃ.
44. “Apacinetheva kāmānaṃ, appicchassa alolupo;
Samuddamatto puriso, na so kāmehi tappati.
45. “Rathakārova cammassa, parikantaṃ upāhanaṃ;
Yaṃ yaṃ cajati kāmānaṃ, taṃ taṃ sampajjate sukhaṃ;
Sabbañce sukhamiccheyya, sabbe kāme pariccaje”ti.

37-45. Tattha kāmanti vatthukāmampi kilesakāmampi. Kāmayamānassāti patthayamānassa. Tassa ce taṃ samijjhatīti tassa puggalassa taṃ kāmītavatthu samijjhati ce, nipphajjati ceti attho. Tato naṃ aparaṃ kāmehi ettha nanti nipātamattaṃ. Aparanti parabhāgadīpanaṃ. Kāmehi upayogabahuvacanaṃ. Idaṃ vuttaṃ hoti - sace kāmaṃ kāmayamānassa taṃ kāmītavatthu samijjhati, tasmīṃ samiddhe tato paraṃ so puggalo kāmayamāno yathā nāma ghamme gimhakāle vātātapena kilanto taṇhaṃ vindati, pāṇiyapipāsaṃ paṭilabhati, evaṃ bhiyyo kāmataṇhāsāṅkhāte kāme vindati paṭilabhati, rūpataṇhādikā taṇhā cassa vaḍḍhatiyevāti. Gavaṃvāti gorūpassa viya. Siṅginoti matthakaṃ padāletvā uṭṭhitasīṅgassa. Mandassāti mandapaññassa. Bālassāti bāladhamme yuttassa. Idaṃ vuttaṃ hoti - yathā vacchakassa vaḍḍhantassa sarīreneva saddhiṃ siṅgaṃ vaḍḍhati, evaṃ andhabālassapi appattakāmataṇhā ca pattakāmapipāsā ca aparāparaṃ vaḍḍhatīti.

Sāliyavakanti sālikhettayavakhettaṃ. Etena sāliyavādikaṃ sabbaṃ dhaññaṃ dasseti, dutiyapadena sabbaṃ dvipadacatuppadaṃ dasseti. Paṭhamapadena vā sabbaṃ aviññāṇakaṃ, itarena saviññāṇakaṃ. Datvā cāti datvāpi. Idaṃ vuttaṃ hoti - tiṭṭhantu tīṇi rājāni, sace so māṇavo aññaṃ vā sakalampi pathaviṃ saviññāṇakāviññāṇakaratanapūraṃ kassaci datvā gaccheyya, idampi ettakaṃ vatthu ekasseva apariyantaṃ, evaṃ duppūrā esā taṇhā nāma. Iti vidvā samaṃ caretī evaṃ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā kāyasamācārādīni pūrento careyya.

Oranti orimakotṭhāsaṃ patvā tena atittarūpo puna samuddapārampi patthayetha. Evaṃ taṇhāvasikasattā nāma duppūrāti dasseti. Yāvāti aniyāmitaparicchedo. Anussaranti anussaranto. Nājjhagāti na vindati. Idaṃ vuttaṃ hoti - mahārāja, puriso apariyantepi kāme manasā anussaranto tittiṃ na vindati, pattukāmova hoti, evaṃ

kāmesu sattānaṃ taṇhā vaḍḍhateva. Tato nivattāti tato pana vatthukāmakilesakāmato cittaṇa nivattitvā kāyena paṭikkamma ñāṇena ādīnavaṃ disvā ye paññāya tittā paripuṇṇā, te tittā nāma.

Paññāya tittinaṃ seṭṭhanti paññāya tittīnaṃ ayaṃ paripuṇṇaseṭṭho, ayameva vā pāṭho. Na so kāmehi tappatīti “na hī”tipi pāṭho. Yasmā paññāya titto puriso kāmehi na pariḍayhatīti attho. Na kurute vasanti tādisañhi purisaṃ taṇhā vase vattetuṃ na sakkoti, sveva pana taṇhāya ādīnavaṃ disvā sarabhaṅgamāṇavo viya ca aḍḍhamāsakarājā viya ca taṇhāvase na pavattatīti attho. Apacinethevāti viddhaṃsetheva. Samuddamattoti mahatiyā paññāya samannāgatattā samuddappamāṇo. So mahantena aggināpi samuddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhati.

Rathakāroti cammakāro. Parikantanti parikantanto. Idaṃ vuttaṃ hoti - yathā cammakāro upāhanaṃ parikantanto yaṃ yaṃ cammassa agayhūpagatṭhānaṃ hoti, taṃ taṃ cajitvā upāhanaṃ katvā upāhanamūlaṃ labhitvā sukhito hoti, evameva paṇḍito cammakārasatthasadisāya paññāya kantanto yaṃ yaṃ odhiṃ kāmānaṃ cajati, tena tenassa kāmodhinā rahitaṃ taṃ taṃ kāyakammaṃ vacīkammaṃ manokammañca sukhaṃ sampajjati vigatadarathaṃ, sace pana sabbampi kāyakammādisukhaṃ vigatapariḷāhameva iccheyya, kasiṇaṃ bhāvetvā jhānaṃ nibbattetvā sabbe kāme pariccajati.

Bodhisattassa pana imaṃ gāthaṃ kathentassa rañño setacchattaṃ ārammaṇaṃ katvā odātakasiṇajjhānaṃ udapādi, rājāpi arogo ahosi. So tuṭṭho sayanā vuṭṭhahitvā “ettakā vejjā maṃ tikicchitūṃ nāsakkhiṃsu, paṇḍitamāṇavo pana attano ñāṇosadhena maṃ nirogaṃ akāsī”ti tena saddhiṃ sallapanto dasamaṃ gāthamāha -

46. “Aṭṭha te bhāsita gāthā, sabbā honti sahasasiyā;
Paṭigaṇha mahābrahme, sādhetam tava bhāsita”nti.

Tattha aṭṭhāti dutiyagāthaṃ ādiṃ katvā kāmādinavasamuyuttā aṭṭha. Sahassiyāti sahasārahā. Paṭigaṇhāti aṭṭha sahasāni gaṇha. Sādhetam tava bhāsitanti sādhu etaṃ tava vacanaṃ.

Taṃ sutvā mahāsatto ekādasamaṃ gāthamāha -

47. “Na me attho sahassehi, satehi nahutehi vā;
Pacchimaṃ bhāsato gāthaṃ, kāme me na rato mano”ti.

Tattha pacchimanti “rathakārova cammassā”ti gāthaṃ. Kāme me na rato manoti imaṃ gāthaṃ bhāsamānasseva mama vatthukāme pi kilesakāme pi mano nābhiraṃmāmi. Ahañhi imaṃ gāthaṃ bhāsamāno attanova dhammadesanāya jhānaṃ nibbattesim, mahārājāti.

Rājā bhiyyosomattāya tussitvā mahāsattaṃ vaṇṇento osānagāthamāha -

48. “Bhadrako vatāyaṃ māṇavako, sabbalokavidū muni;
Yo imaṃ taṇhaṃ dukkhajanaṇiṃ, parijānāti paṇḍito”ti.

Tattha dukkhajanaṇinti sakalavaṭṭadukkhajanaṇiṃ. Parijānātīti parijāni paricchindi, luñcitvā nīharīti bodhisattaṃ vaṇṇento evamāha.

Bodhisattopi “mahārāja, appamatto hutvā dhammaṃ carā”ti rājānaṃ ovaditvā

ākāsena himavantam gantvā isipabbajjam pabbajitvā yāvatāyukam tthatvā
brahmavihāre bhāvetvā aparihīnajjhāno hutvā brahmalokūpago ahosi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, pubbepāhaṃ etaṃ
brāhmaṇaṃ nissokamakāsi”nti vatvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā rājā esa
brāhmaṇo ahosi, paṇḍitamāṇavo pana ahameva ahosi”nti.

Kāmajātakavaṇṇanā catutthā.

468. Janasandhajātakavaṇṇanā

Dasa khalūti idaṃ satthā jetavane viharanto kosalarañño ovādatthāya kathesi.
Ekasmiñhi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito vinicchayampi na
paṭṭhapesi, buddhupaṭṭhānampi pamajji. So ekadivase dasabalaṃ anussaritvā
“satthāraṃ vandissāmī”ti bhuttaṭpātarāso rathavaramāruya vihāraṃ gantvā
satthāraṃ vanditvā nisīdi. Atha naṃ satthā “kiṃ mahārāja ciraṃ na paññāyasī”ti
vatvā “bahukiccatāya no bhante buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto”ti vutte
“mahārāja, mādisse nāma ovādadāyake sabbaññubuddhe dhuravihāre viharante
ayuttaṃ tava pamajjitum, rañña nāma rājakiccesu appamattena bhavitabbaṃ,
raṭṭhavāsīnaṃ mātāpītasameṇa agatigamaṇaṃ pahāya dasa rājadhamme
akopentena rajjaṃ kāretum vaṭṭati, rañño hi dhammikabhāve sati parisāpissa
dhammikā honti, anacchariyaṃ kho panetaṃ, yaṃ mayi anusāsante tvaṃ
dhammena rajjaṃ kāreyyāsi, porāṇakapaṇḍitā anusāsakaācariye avijjamānēpi attano
matiyāva tividdhasucaritadhamme paṭiṭṭhāya mahājanassa dhammaṃ desetvā
saggapathaṃ pūrayamānā agamaṃsū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto tassa aggamahesiyā
kucchimhi nibbatti, “janasandhakumāro”tissa nāmaṃ karimṃsu. Athassa
vayappattassa takkasīlato sabbasippāni uggaṇhitvā āgatakāle rājā sabbāni
bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjaṃ adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje
paṭiṭṭhāya catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe rājadvāre cāti cha dānasālāyo
kārapetvā divase divase cha sataṣaṇṇāni pariccajitvā sakalajambudīpaṃ
saṅkhobhetvā mahādānaṃ pavattento bandhanāgārāni niccaṃ vivaṭāni kārapetvā
dhammabhaṇḍikaṃ sodhāpetvā catūhi saṅgahavatthūhi lokaṃ saṅgaṇhanto pañca
sīlāni rakkhanto uposathavāsaṃ vasanto dhammena rajjaṃ kāresi. Antarantarā ca
raṭṭhavāsino sannipātāpetvā “dānaṃ detha, sīlaṃ samādiyatha, bhāvaṇaṃ
bhāvētha, dhammena kammante ca vohāre ca payojetha, daharakāleyeva sippāni
uggaṇhatha, dhaṇaṃ uppādettha, gāmakūṭakammaṃ vā piṣuṇavācākkammaṃ vā mā
karittha, caṇḍā pharusā mā ahuvattha, mātupaṭṭhānaṃ pitupaṭṭhānaṃ pūretha, kule
jeṭṭhāpacāyino bhavathā”ti dhammaṃ desetvā mahājane sucaritadhamme
paṭiṭṭhāpesi. So ekadivasaṃ pannarasīuposathe samādinuuposatho “mahājanassa
bhiyyo hitasukhatthāya appamādavivāratthāya dhammaṃ desessāmī”ti cintetvā
nagare bheriṃ carāpetvā attano orodhe ādiṃ katvā sabbanagarajanaṃ
sannipātāpetvā rājagaṇe alaṅkaritvā alaṅkataratanamaṇḍapamajjhe
supaññattavarapallaṅke nisīditvā “ambho, nagaravāsino tumhākaṃ tapanīye ca
atapanīye ca dhamme desessāmi, appamattā hutvā ohitasotā sakkaccaṃ suṇāthā”ti
vatvā dhammaṃ desesi.

Satthā saccaparibhāviṃ mukharatanaṃ vivaritvā taṃ dhammadesanaṃ
madhureṇa sareṇa kosalarañño āvi karonto -

49. “Dasa khalu imāni ṭhānāni, yāni pubbe akaritvā;
Sa pacchā manutappati, iccevāha janasandho.
50. “Aladdhā vittaṃ tappati, pubbe asamudānitaṃ;
Na pubbe dhanamesissaṃ, iti pacchānutappati.
51. “Sakya rūpaṃ pure santaṃ, mayā sippaṃ na sikkhitaṃ;
Kicchā vutti asippassa, iti pacchānutappati.
52. “Kūṭavedī pure āsiṃ, piṣuṇo piṭṭhimaṃsiko;
Caṇḍo ca pharusō cāpi, iti pacchānutappati.
53. “Pāṇātipātī pure āsiṃ, luddo cāpi anāriyo;
Bhūtānaṃ nāpacāyissaṃ, iti pacchānutappati.
54. “Bahūsu vata santīsu, anāpādāsu itthisu;
Paradāraṃ aseviṣsaṃ, iti pacchānutappati.
55. “Bahumhi vata santamhi, annapāne upaṭṭhite;
Na pubbe adadaṃ dānaṃ, iti pacchānutappati.
56. “Mātaraṃ pitaraṃ cāpi, jīṇṇakaṃ gatayobbanāṃ;
Pahu santo na posissaṃ, iti pacchānutappati.
57. “Ācariyamanusattāraṃ, sabbakāmarasāharaṃ;
Pitaraṃ atimaññissaṃ, iti pacchānutappati.
58. “Samaṇe brāhmaṇe cāpi, sīlavante bahussute;
Na pubbe payirupāsissaṃ, iti pacchānutappati.
59. “Sādhu hoti tapo ciṇṇo, santo ca payirupāsito;
Na ca pubbe tapo ciṇṇo, iti pacchānutappati.
60. “Yo ca etāni ṭhānāni, yoniso paṭipajjati;
Karaṃ purisakiccāni, sa pacchā nānutappati”ti. - imā gāthā āha;

49-60. Tattha ṭhānānīti kāraṇāni. Pubbeti paṭhamameva akaritvā. Sa pacchā manutappatīti so paṭhamaṃ kattabbānaṃ akārako puggalo pacchā idhalokepi paralokepi tappati kilamati. “Pacchā vā anutappatī”tipi pāṭho. Iccevāhāti iti evaṃ āhāti padacchedo, iti evaṃ rājā janasandho avoca. Iccassuhāti pāṭho. Tattha assu-kāro nipātamattaṃ iti assu āhāti padacchedo. Idāni tāni dasa tapanīyakāraṇāni pakāsetuṃ bodhisattassa dhammakathā hoti. Tattha pubbeti paṭhamameva taruṇakāle parakkamaṃ katvā asamudānitaṃ asambhataṃ dhaṇaṃ mahallakakāle alabhitvā tappati socati, pare ca sukhite disvā sayaṃ dukkhaṃ jīvanto “pubbe dhaṇaṃ na pariyesissa”nti evaṃ pacchā anutappati, tasmā mahallakakāle sukhaṃ jīvitukāmā daharakāleyeva dhammikāni kasikammādīni katvā dhaṇaṃ pariyesathāti dasseti.

Pure santanti pure daharakāle ācariye payirupāsivā mayā kātuṃ sakya rūpaṃ samānaṃ hatthisippādikaṃ kiñci sippaṃ na sikkhitaṃ. Kicchāti mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitavutti, neva sakkā tadā sippaṃ sikkhituṃ, tasmā mahallakakāle

sukhaṃ jīvitukāmā taruṇakāleyeva sippaṃ sikkhathāti dasseti. Kuṭavedīti kūṭajānanako gāmakūṭako vā lokassa anattakārako vā tulākūṭādikārako vā kūṭaṭṭakārako vāti attho. Āsinti evarūpo ahaṃ pubbe ahoṣiṃ. Pisuṇoti pesuññakāraṇo. Piṭṭhimaṃsikoti lañjaṃ gahetvā asāṃmike sāmike karonto paresaṃ piṭṭhimaṃsakhādako. Iti pacchāti evaṃ maraṇamañce nipanno anutappati, tasmā sace niraye na vasitukāmāttha, mā evarūpaṃ pāpakammaṃ karitthāti ovadati.

Luddoti dāruṇo. Anāriyoti na ariyo nīcasamācāro. Nāpacāyissanti khantimettānuddayavasena nīcavuttiko nāhoṣiṃ. Sesāṃ purimanayeneva yojetabbaṃ. Anāpādāsūti āpādānaṃ āpādo, pariggahoti attho. Natthi āpādo yāsaṃ tā anāpādā, aññehi akatapariggahāsūti attho. Upaṭṭhiteti paccupaṭṭhite. Na pubbeti ito pubbe dānaṃ na adadaṃ. Pahu santoti dhanabalenāpi kāyabalenāpi posituṃ samattho paṭibalo samāno. Ācariyanti ācāre sikkhāpanato idha pitā “ācariyo”ti adhippeto. Anusatthāranti anusāsakaṃ. Sabbakāmarasāharanti sabbe vatthukāmarase āharitvā positāraṃ. Atimaññissanti tassa ovādaṃ agaṇhanto atikkamitvā maññissaṃ.

Na pubbeti ito pubbe dhammikasamaṇabrāhmaṇepi gilānāgilānepi cīvarādīni datvā appaṭijaggaṇena na payirupāsissaṃ. Tapoti sucaritatapo. Santoti tīhi dvārehi upasanto sīlavā. Idaṃ vuttaṃ hoti - tividhasucaritasāṅkhāto tapo ciṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsito nāma sādhu sundaro. Na pubbeti mayā daharakāle evarūpo tapo na ciṇṇo, iti pacchā jarājiṇṇo maraṇabhayaṭajjito anutappati socati. Sace tumhe evaṃ na socitukāmā, tapokammaṃ karoṭhāti vadati. Yo ca etānīti yo pana etāni dasa kāraṇāni paṭhamameva upāyena paṭipajjati samādāya vattati, purisehi kattabbāni dhammikakiccāni karonto so appamādavihārī puriso pacchā nānutappati, somanassappattova hotīti.

Iti mahāsatto anvaddhamāsaṃ iminā niyāmena mahājanassa dhammaṃ desesi. Mahājanopissa ovāde ṭhatvā tāni dasa ṭhānāni pūretvā saggaparāyaṇova ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, mahārāja, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi attano matiyāva dhammaṃ desetvā mahājanaṃ saggapathe patiṭṭhāpesu”nti vatvā jātaṃ samodhānesi - “tadā parisā buddhaparisā ahesuṃ, janasandharājā pana ahameva ahoṣi”nti.

Janasandhajātakavaṇṇanā pañcamā.

469. Mahākaṇhajātakavaṇṇanā

Kaṇho kaṇho cāti idaṃ satthā jetavane viharanto lokatthacariyaṃ ārabba kathesi. Ekadivasañhi bhikkhū dhammasabhāyaṃ nisīditvā “yāvañcidaṃ, āvuso, satthā bahujaṇahitāya paṭipanno attano phāsuvihāraṃ pahāya lokasseva atthaṃ carati, paramābhisambodhiṃ patvā sayāṃ pattacīvaramādāya aṭṭhārasayojanamaggaṃ gantvā pañcavaggiyattherānaṃ dhammacakkaṃ pavattetvā pañcamiyā pakkhassa anattalakkaṇasuttaṃ kathetvā sabbesaṃ arahattaṃ adāsi. Uruvelaṃ gantvā tebhātikajaṭilānaṃ aḍḍhuḍḍhāni pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā gayāsīse ādittapariyāyaṃ kathetvā jaṭilasahassānaṃ arahattaṃ adāsi, mahākassapassa tīṇi gāvutāni paccuggamaṇaṃ gantvā tīhi ovādehi upasampadaṃ adāsi. Eko pacchābhattaṃ pañcacattālīsayojanamaggaṃ gantvā pukkusātikulaputtaṃ anāgāmiṃphale patiṭṭhāpesi, mahākappinassa vīsayojanasataṃ paccuggamaṇaṃ katvā arahattaṃ adāsi, eko pacchābhattaṃ tiṃsayojanamaggaṃ gantvā tāva

kakkhaḷaṃ pharusam aṅgulimālaṃ arahatte patitṭhāpesi, tiṃsayojanamaggaṃ gantvā āḷavakaṃ yakkhaṃ sotāpattiphale patitṭhāpetvā kumārassa sotthiṃ akāsi. Tāvatiṃsabhavane temāsam vasanto asītiyā devatākoṭīnaṃ dhammābhisamayam sampādesi, brahmalokaṃ gantvā bakabrahmuno diṭṭhiṃ bhinditvā dasannaṃ brahmasahassānaṃ arahattaṃ adāsi, anusamvaccharaṃ tīsu maṇḍalesu cārikaṃ caramāno upanissayasampannānaṃ manussānaṃ saraṇāni ceva sīlānica maggaphalāni ca deti, nāgasupaṇṇādīnampi nānappakāraṃ atthaṃ caratī”ti dasabalassa lokatthacariyaguṇaṃ kathayiṃsu. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “anacchariyaṃ, bhikkhave, sohaṃ idāni abhisambodhiṃ patvā lokassa atthaṃ careyyaṃ, pubbe sarāgākālepi lokassa atthaṃ acari”nti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte kassapasammāsambuddhakāle bārāṇasiyaṃ usīnako nāma rājā rajjaṃ kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanaṃ kilesabandhanā mocetvā nibbānanagaraṃ pūretvā parinibbute dīghassa addhuno accayena sāsanaṃ osakki. Bhikkhū ekavīsatiyā anesanāhi jīvikaṃ kappenti, bhikkhū gihisaṃsaggaṃ karonti, puttadhītādīhi vaḍḍhanti. Bhikkhuniyopi gihisaṃsaggaṃ karonti, puttadhītādīhi vaḍḍhanti. Bhikkhū bhikkhudhammaṃ, bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṃ, uposakā upāsakadhammaṃ, upāsikā upāsikadhammaṃ, brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṃ vissajjesuṃ. Yebhuyyena manussā dasa akusalakammapathe samādāya vattiṃsu, matamatā apāyesu paripūresuṃ. Tadā sakko devarājā nave nave deve apassanto manussalokaṃ oloketvā manussānaṃ apāyesu nibbattitabhāvaṃ ñatvā satthu sāsanaṃ osakkitaṃ disvā “kiṃ nu karissāmi”ti cintetvā “attheko upāyo, mahājanaṃ tāsetvā bhītabhāvaṃ ñatvā pacchā assāsetvā dhammaṃ desetvā osakkitaṃ sāsanaṃ paggayha aparampi vassasahassaṃ pavattanakāraṇaṃ karissāmi”ti sannitṭhānaṃ katvā mātālidevaputtaṃ mocappamaṇadāṭhaṃ catūhi dāṭhāhi viniggatarasmiyā bhayānakaṃ katvā gabbhinīnaṃ dassaneneva gabbhapātanasamatthaṃ ghorarūpaṃ ājāneyyappamāṇaṃ kāḷavaṇṇaṃ mahākaṇhasunakhaṃ māpetvā pañcabandhanena bandhitvā rattamālaṃ kaṇṭhe piḷandhitvā rajjukoṭikaṃ ādāya sayaṃ dve kāsāyāni nivāsetvā pacchāmukhe pañcadhā kese bandhitvā rattamālaṃ piḷandhitvā āropitapavāḷavaṇṇajiyam mahādhanuṃ gahetvā vajiragganārācaṃ nakhena parivaṭṭento vanacarakavesaṃ gahetvā nagarato yojanamatte ṭhāne otaritvā “nassati loko, nassati loko”ti tikkhattuṃ saddaṃ anusāvetvā manusse uttāsetvā nagarūpacāraṃ patvā puna saddamakāsi.

Manussā sunakhaṃ disvā utrastā nagaraṃ pavisitvā taṃ pavattiṃ rañño ārocesuṃ. Rājā sīghaṃ nagaradvārāni pidahāpesi. Sakkopi aṭṭhārasahatthaṃ pākāraṃ ullaṅghitvā sunakhena saddhiṃ antonagare patitṭhahi. Manussā bhītatasitā palāyitvā gehāni pavisitvā nilīyiṃsu. Mahākaṇhopi diṭṭhadiṭṭhe manusse upadhāvitvā santāsento rājanivesanaṃ agamāsi. Rājāṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rājanivesanaṃ pavisitvā dvāraṃ pidahiṃsu. Usīnakarājāpi orodhe gahetvā pāsādaṃ abhiruhi. Mahākaṇho sunakho purimapāde ukkhipitvā vātapāne ṭhatvā mahābhussitaṃ bhussi. Tassa saddo heṭṭhā avīciṃ, upari bhavaggaṃ patvā sakalacakkavāḷaṃ ekaninnādaṃ ahoṣi. Vidhuraajātake hi puṇṇakayakkharañño, kusajātake kusarañño, bhūridattajātake sudassananāgarañño, imasmiṃ mahākaṇhajātake ayaṃ saddoti ime cattāro saddā jambudipe mahāsaddā nāma ahesuṃ.

Nagaravāsino bhītatasiṭā hutvā ekapurisopi sakkena saddhiṃ kathetuṃ nāsakkhi, rājāyeva satim upaṭṭhāpetvā vātapānaṃ nissāya sakkaṃ āmantetvā “ambho luddaka, kasmā te sunakho bhussatī”ti āha. “Chātabhāvena, mahārājā”ti. “Tena hi tassa bhattaṃ dāpessāmī”ti antojanassa ca attano ca pakkabhattaṃ sabbaṃ dāpesi. Taṃ sabbaṃ sunakho ekakabaḷaṃ viya katvā puna saddamakāsi. Puna rājā pucchitvā “idānipi me sunakho chātōyevā”ti sutvā hatthiassādīnaṃ pakkabhattaṃ sabbaṃ āharāpetvā dāpesi. Tasmim ekappahāreneva niṭṭhāpīte sakalanagarassa pakkabhattaṃ dāpesi. Tampi so tatheva bhuñjitvā puna saddamakāsi. Rājā “na esa sunakho, nissamsayaṃ esa yakkho bhavissati, āgamanakāraṇaṃ pucchissāmī”ti bhītatasiṭo hutvā pucchanto paṭhamāṃ gāthamāha -

- 61.** “Kaṇho kaṇho ca ghero ca, sukkadāṭho pabhāsavā;
Baddho pañcahi rajjūhi, kiṃ ravi sunakho tavā”ti.

Tattha kaṇho kaṇhoti bhayavasena daḥhīvasena vā āmedītaṃ. Ghoroti passantānaṃ bhayajanako. Pabhāsavāti dāṭhā nikkhantaraṃsipabhāsena pabhāsavā. Kiṃ ravīti kiṃ viravi. Tavesa evarūpo kakkhaḷo sunakho kiṃ karoti, kiṃ mige gaṇhāti, udāhu te amitte, kiṃ te iminā, vissajjehi nanti adhippāyenevamaḥa.

Taṃ sutvā sakko dutiyaṃ gāthamāha -

- 62.** “Nāyaṃ migānamatthāya, usīnaka bhavissati;
Manussānaṃ anayo hutvā, tadā kaṇho pamokkhati”ti.

Tassattho - ayañhi “migamaṃsaṃ khādissāmī”ti idha nāgato, tasmā migānaṃ attho na bhavissati, manussamaṃsaṃ pana khādituṃ āgato, tasmā tesāṃ anayo mahāvināsakārako hutvā yadā anena manussā vināsaṃ pāpitā bhavissanti, tadā ayaṃ kaṇho pamokkhati, mama hatthato muccissatīti.

Atha naṃ rājā “kiṃ pana te bho luddaka-sunakho sabbesaṃyeva manussānaṃ maṃsaṃ khādissati, udāhu tava amittānaññevā”ti pucchitvā “amittānaññeva me, mahārājā”ti vutte “ke pana idha te amittā”ti pucchitvā “adhammābhiratā visamacārino, mahārājā”ti vutte “kathehi tāva ne amhāka”nti pucchi. Athassa kathento devarājā dasa gāthā abhāsi -

63. “Pattahatthā samaṇakā, muṇḍā saṅghāṭipārutā;
Naṅgalehi kasissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
64. “Tapassiniyo pabbajitā, muṇḍā saṅghāṭipārutā;
Yadā loke gamissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
65. “Dīghottaroṭṭhā jaṭilā, paṇkadantā rajassirā;
Iṇaṃ codāya gacchanti, tadā kaṇho pamokkhati.
66. “Adhicca vede sāvittiṃ, yaññatantañca brāhmaṇā;
Bhatikāya yajissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
67. “Mātaraṃ pitaraṃ cāpi, jiṇṇakaṃ gatayobbanāṃ;
Pahū santo na bharanti, tadā kaṇho pamokkhati.
68. “Mātaraṃ pitaraṃ cāpi, jiṇṇakaṃ gatayobbanāṃ;

Bālā tumheti vakkhanti, tadā kaṇho pamokkhati.

69. “Ācariyabhariyaṃ sakhiṃ, mātulāniṃ pitucchakiṃ;
Yadā loke gamissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
70. “Asicammaṃ gahetvāna, khaggaṃ paggayha brāhmaṇā;
Panthaghātaṃ karissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
71. “Sukkacchavī vedhaverā, thūlabāhū apātubhā;
Mittabhedam karissanti, tadā kaṇho pamokkhati.
72. “Māyāvino nekatikā, asappurisacintakā;
Yadā loke bhavissanti, tadā kaṇho pamokkhati”ti.

63-72. Tattha samaṇakāti “mayaṃ samaṇāmhā”ti paṭiññāmatkena hīlitavohārenevamāha. Kasissantīti te tadāpi kasantiyeva. Ayaṃ pana ajānanto viya evamāha. Ayañhissa adhippāyo - ete evarūpā dussilā mama amittā, yadā mama sunakhena ete māretvā maṃsaṃ khāditaṃ bhavissati, tadā esa kaṇho ito pañcarajjubandhanā pamokkhatīti. Iminā upāyena sabbagāthāsu adhippāyayojanā veditabbā.

Pabbajitāti buddhasāsane pabbajitā. Gamissantīti agāramajjhe pañca kāmaguṇe paribhuñjantiyo vicarissanti. Dīghottaroṭṭhāti dāṭhikānaṃ vaḍḍhitattā dīghuttaroṭṭhā. Paṇkadantāti paṇkena malena samannāgatadantā. Iṇaṃ codāyāti bhikkhācariyāya dhanam saṃharitvā vaḍḍhiyā iṇaṃ payojetvā taṃ codetvā tato laddhena jīvikaṃ kappentā yadā gacchantīti attho.

Sāvittinti sāvittiṇca adhiyivā. Yaññatantañcāti yaññavidhāyakatantaṃ, yaññaṃ adhiyivāti attho. Bhatikāyāti te te rājarājamahāmatte upasaṅkamitvā “tumhākaṃ yaññaṃ yajissāma, dhanam dethā”ti evaṃ bhatiatthāya yadā yaññaṃ yajissanti. Pahū santoti bharituṃ posetuṃ samatthā samānā. Bālā tumheti tumhe bālā na kiñci jānāthāti yadā vakkhanti. Gamissantīti lokadhammasevanavasena gamissanti. Panthagātanti panthe ṭhatvā manusse māretvā tesam bhaṇḍaggahaṇaṃ.

Sukkacchavīti kasāvacuṇṇādighaṃsanena samuṭṭhāpitasukkacchavivaṇṇā. Vedhaverāti vidhavā apatikā, tāhi vidhavāhi veraṃ carantīti vedhaverā. Thūlabāhūti pādaparimaddanādīhi samuṭṭhāpitamaṃsatāya mahābāhū. Apātubhāti apātubhāvā, dhanuppādarahitāti attho. Mittabhedanti mithubhedam, ayameva vā pāṭho. Idam vuttaṃ hoti - yadā evarūpā itthidhuttā “imā amhe na jahissantī”ti sahirañña vidhavā upagantvā saṃvāsaṃ kappetvā tāsam santakaṃ khāditvā tāhi saddhiṃ mittabhedam karissanti, vissāsaṃ bhinditvā aññaṃ sahiraññaṃ gamissanti, tadā esa te core sabbeva khāditvā muccissati. Asappurisacintakāti asappurisacittehi paradukkhacintanasilā. Tadāti tadā sabbepime ghātetvā khāditamaṃso kaṇho pamokkhatīti.

Evañca pana vatvā “ime mayhaṃ, mahārāja, amittā”ti te te adhammakārake pakkhanditvā khāditukāmatam viya katvā dasseti. So tato mahājanassa utrastakāle sunakhaṃ rajjuyā ākaḍḍhitvā ṭhapitaṃ viya katvā luddakavesam vijahitvā attano ānubhāvena ākāse jalamāno ṭhatvā “mahārāja, ahaṃ sakko devarājā, ‘ayaṃ loko vinassatī’ti āgato, pamattā hi mahājanā, adhammaṃ vattitvā matamatā sampati apāye pūrenti, devaloko tuccho viya vito, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabbaṃ

ahaṃ jānissāmi, tvaṃ appamatto hohi, mahārājā”ti catūhi satārahagāthāhi dhammaṃ desetvā manussānaṃ dānasīlesu patitṭhāpetvā osakkitasāsaṇaṃ aññaṃ vassasahassaṃ pavattanasamatthaṃ katvā mātaliṃ ādāya sakatṭhānameva gato. Mahājanā dānasīlādīni puññāni katvā devaloke nibbattiṃsu.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ bhikkhave pubbepāhaṃ lokassa atthameva carāmi”ti vatvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā mātali ānando ahosi, sakko pana ahameva ahosi”nti.

Mahākapañhajātakavaṇṇanā chaṭṭhā.

470. Kosiyajātakavaṇṇanā

73-93. Kosiyajātakaṃ sudhābhojanajātaka āvi bhavissati.

Kosiyajātakavaṇṇanā sattamā.

471. Meṇḍakapañhajātakavaṇṇanā

94-105. Meṇḍakapañhajātakaṃ umaṅgajātaka āvi bhavissati.

Meṇḍakapañhajātakavaṇṇanā aṭṭhamā.

472. Mahāpadumajātakavaṇṇanā

Nādaṭṭhā parato dosanti idaṃ satthā jetavane viharanto ciñcamāṇavikaṃ ārabha kathesi. Paṭhamabodhiyāñhi dasabalassa puthubhūtesu sāvakesu aparimāṇesu devamanussesu ariyabhūmiṃ okkantesu patthaṭṭesu guṇasamudayesu mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā sūriyuggamane khajjopanakasadisā ahesuṃ hatalābhasakkārā. Te antaravīthiyaṃ ṭhatvā “kiṃ samaṇo gotamova buddho, mayampi buddhā, kiṃ tasseva dinnaṃ mahapphalaṃ, amhākampi dinnaṃ mahapphalameva, amhākampi detha karoṭhā”ti evaṃ manusse viññāpentāpi lābhasakkāraṃ alabhantā raho sannipatitvā “kena nu kho upāyena samaṇassa gotamassa manussānaṃ antare avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāseyyāmā”ti mantayiṃsu. Tadā sāvattiyaṃ ciñcamāṇavikā nāmekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā devaccharā viya. Tassā sarīrato rasmiyo niccharanti. Atheke kharamantī evamāha - “ciñcamāṇavikaṃ paṭicca samaṇassa gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsessāmā”ti. Te “attheso upāyo”ti sampaṭicchimiṃsu. Atha sā titthiyārāmaṃ gantvā vanditvā aṭṭhāsi, titthiyā tāya saddhiṃ na kathesuṃ. Sā “ko nu kho me doso”ti yāvatatiyaṃ “vandāmi ayyā”ti vatvā “ayyā, ko nu kho me doso, kiṃ mayā saddhiṃ na kathethā”ti āha. “Bhagini, samaṇaṃ gotamaṃ amhe viheṭhentaṃ hatalābhasakkāre katvā vicarantaṃ na jānāsi”ti. “Nāhaṃ jānāmi ayyā, mayā kiṃ panettha kattabbanti. Sace tvaṃ bhagini, amhākaṃ sukhamicchasi, attānaṃ paṭicca samaṇassa gotamassa avaṇṇaṃ uppādetvā lābhasakkāraṃ nāsehi”ti.

Sā “sādhu ayyā, mayhameveso bhāro, mā cintayitthā”ti vatvā pakkamitvā itthimāyāsu kusalatāya tato paṭṭhāya sāvattivāsīnaṃ dhammakathaṃ sutvā jetavanā nikkhamanasamaye indagopakavaṇṇaṃ paṭaṃ pārupitvā gandhamālādihatthā jetavanābhimukhī gacchantī “imāya velāya kuhiṃ gacchasi”ti vutte “kiṃ tumhākaṃ mama gamanaṭṭhānenā”ti vatvā jetavanasamīpe titthiyārāme vasitvā pātova “aggavandanaṃ vandissāmā”ti nagarā nikkhamante upāsakajane

jetavane vutthā viya hutvā nagaraṃ pavisati. “Kūhiṃ vutthāsī”ti vutte “kiṃ tumhākaṃ mama vutthaṭṭhānenā”ti vatvā māsaddhamāsaccayena pucchiyamānā “jetavane samaṇena gotamena saddhiṃ ekagandhakuṭiyā vutthāmhī”ti āha. Puthujjanānaṃ “saccaṃ nu kho etaṃ, no”ti kaṅkhaṃ uppādetvā temāsacatumāsaccayena pilotikāhi udaraṃ veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṃ dassetvā upari rattapaṭaṃ pārupitvā “samaṇaṃ gotamaṃ paṭicca gabbho me laddho”ti andhabāle gāhāpetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dārumaṇḍalikaṃ bandhitvā upari rattapaṭaṃ pārupitvā hatthapādapiṭṭhiyo gohanukena koṭṭāpetvā ussade dassetvā kilantindriyā hutvā sāyanhasamaye tathāgate alaṅkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ desente dhammasabhaṃ gantvā tathāgatassa purato ṭhatvā “mahāsamaṇa, mahājanassa tāva dhammaṃ desesi, madhuro te saddo, suppusitaṃ dantāvaraṇaṃ, ahaṃ pana taṃ paṭicca gabbhaṃ labhitvā paripuṇṇagabbhā jātā, neva me sūtigaraṃ jānāsi, na sappitelādīni, sayāṃ akaronto upaṭṭhākānampi aññataraṃ kosalarājānaṃ vā anāthapiṇḍikaṃ vā visākaṃ upāsikaṃ vā “imissā ciñcamāṇavikāya kattabbayuttaṃ karohī”ti na vadasi, abhiramituṃyeva jānāsi, gabbhaparihāraṃ na jānāsi”ti gūthapiṇḍaṃ gahetvā candamaṇḍalaṃ dūsetuṃ vāyamantī viya parisamajjhe tathāgataṃ akkosi. Tathāgato dhammakathaṃ ṭhapetvā siho viya abhinadanto “bhagini, tayā kathitassa tathabhāvaṃ vā atathabhāvaṃ vā ahañceva tvañca jānāmā”ti āha. Āma, samaṇa, tayā ca mayā ca ñātabhāvenetaṃ jātanti.

Tasmiṃ khaṇe sakkassa bhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. So āvajjamāno “ciñcamāṇavikā tathāgataṃ abhūtena akkosatī”ti ñatvā “imaṃ vatthuṃ sodhessāmī”ti catūhi devaputtehi saddhiṃ āgami. Devaputtā mūsikapotakā hutvā dārumaṇḍalikkassa bandhanarajjuke ekappahāreneva chindimṃsu, pārutapaṭaṃ vāto ukkhipi, dārumaṇḍalikaṃ patamānaṃ tassā pādapiṭṭhiyaṃ pati, ubho aggapādā chijjimṃsu. Manussā utṭhāya “kāḷakaṇṇi, sammāsambuddhaṃ akkosasi”ti sīse kheḷaṃ pātetvā leḍḍudaṇḍādihatthā jetavanā nīharimṃsu. Athassā tathāgatassa cakkhupathaṃ atikkantakāle mahāpathavī bhijjitvā vivaramadāsi, avīcito aggijālā utṭhahi. Sā kuladattiyaṃ kambalaṃ pārupamānā viya gantvā avīcimhi nibbatti. Aññatitthiyānaṃ lābhasakkāro parihāyi, dasabalassa bhiyyosomattāya vaḍḍhi. Punadivase dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ “āvuso, ciñcamāṇavikā evaṃ ulāraguṇaṃ aggadakkhiṇeyyaṃ sammāsambuddhaṃ abhūtena akkositvā mahāvināsaṃ pattā”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi esā maṃ abhūtena akkositvā mahāvināsaṃ pattā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, phullapadumasassirikamukhattā panassa “padumakumāro”tveva nāmaṃ kariṃsu. So vayappatto takkasilāyaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā āgami. Athassa mātā kālamakāsi. Rājā aññaṃ aggamahesiṃ katvā puttassa uparajjaṃ adāsi. Aparabhāge rājā paccantaṃ kupitaṃ vūpasametum aggamahesiṃ āha “bhadde, idheva vasa, ahaṃ paccantaṃ kupitaṃ vūpasametum gacchāmī”ti vatvā “nāhaṃ idheva vasissāmi, ahampi gamissāmī”ti vutte yuddhabhūmiyā ādīnavaṃ dassetvā “yāva mamāgamanā anukkaṇṭhamānā vasa, ahaṃ padumakumāraṃ yathā tava kattabbakiccesu appamatto hoti, evaṃ āṇāpetvā gamissāmī”ti vatvā tathā katvā gantvā paccāmitte palāpetvā janapadaṃ

santappetvā paccāgantvā bahinagare khandhāvāraṃ nivāsesi. Bodhisatto pitu āgatabhāvaṃ ñatvā nagaraṃ alaṅkārapetvā rājagehaṃ paṭijaggāpetvā ekakova tassā santikaṃ agamāsi.

Sā tassa rūpasampattiṃ disvā paṭibaddhacittā ahosi. Bodhisatto taṃ vanditvā “amma, kiṃ amhākaṃ kattabba”nti pucchi. Atha naṃ “ammāti maṃ vadasī”ti utṭhāya hatthe gahetvā “sayanaṃ abhiruhā”ti āha. “Kiṃkāraṇā”ti? “Yāva rājā na āgacchati, tāva ubhopi kilesaratiyā ramissāmā”ti. “Amma, tvaṃ mama mātā ca sasāmikā ca, mayā sapariggaho mātugāmo nāma kilesavasena indriyāni bhinditvā na olokitapubbo, kathaṃ tayā saddhiṃ evarūpaṃ kiliṭṭhakammaṃ karissāmī”ti. Sā dve tayo vāre kathetvā tasmīṃ anicchamāne “mama vacanaṃ na karosī”ti āha. “Āma, na karomī”ti. “Tena hi rañño kathetvā sīsaṃ te chindāpessāmī”ti. Mahāsatto “tava ruciṃ karohī”ti vatvā taṃ lajjāpetvā pakkāmi.

Sā bhītatasi cintesi “sace ayaṃ paṭhamam pitu ārocessati, jīvitam me natthi, ahameva puretaraṃ kathessāmī”ti bhattam abhuñjitvā kiliṭṭhalomavattham nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā “kuhiṃ devīti rañño pucchanakāle “gilānā”ti katheyyāthā”ti paricārikānaṃ saññaṃ datvā gilānālayaṃ katvā nipajji. Rājāpi nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā nivesanaṃ āruya taṃ apassanto “kuhiṃ devī”ti pucchitvā “gilānā”ti sutvā sirigabbhaṃ pavisitvā “kiṃ te devi, aphāsuka”nti pucchi. Sā tassa vacanaṃ asuṇantī viya hutvā dve tayo vāre pucchitā “mahārāja, kasmā kathesi, tuṇhī hohi, sasāmikaitthiyo nāma mādisā na hontī”ti vatvā “kena tvaṃ viheṭhitāsi, sīghaṃ me kathehi, sīsamassa chindissāmī”ti vutte “kaṃsi tvaṃ, mahārāja, nagare ṭhapetvā gato”ti vatvā “padumakumāra”nti vutte “so mayhaṃ vasanaṭṭhānaṃ āgantvā ‘tāta, mā evaṃ karohi, ahaṃ tava mātā’ti vuccamānopi ‘ṭhapetvā maṃ añño rājā natthi, ahaṃ taṃ gehe karitvā kilesaratiyā ramissāmī”ti maṃ kesesu gahetvā aparāparaṃ luñcitvā attano vacanaṃ akarontiṃ maṃ pātetvā koṭṭetvā gato”ti āha.

Rājā anupaparikkhitvāva āsīvisi viya kuddho purise āṇāpesi “gacchatha, bhaṇe, padumakumāraṃ bandhitvā ānethā”ti. Te nagaraṃ avattharantā viya tassa gehaṃ gantvā taṃ bandhitvā paharitvā pacchābāhaṃ gāḷhabandhanaṃ bandhitvā rattakaṇaveramālaṃ gīvāyaṃ paṭimuñcitvā vajjhaṃ katvā ānayaṃsu. So “deviyā idaṃ kamma”nti ñatvā “bho purisā, nāhaṃ rañño dosakārako, nipparādhohamasmī”ti vilapanto āgacchati. Sakalanagaraṃ saṃkhubbhitvā “rājā kira mātugāmaṃ vacanaṃ gahetvā mahāpadumakumāraṃ ghātāpesī”ti sannipatitvā rājakumārassa pādamūle nipatitvā “idaṃ te sāmi, ananucchavika”nti mahāsaddena paridevi. Atha naṃ netvā rañño dassesuṃ. Rājā disvāva cittaṃ niggaṇhituṃ asakkonto “ayaṃ arājāva rājālīlaṃ karoti, mama putto hutvā aggamaheṣiyā aparajjhati, gacchatha naṃ corapapāte pātetvā vināsaṃ pāpethā”ti āha. Mahāsatto “na mayhaṃ, tāta, evarūpo aparādhō atthi, mātugāmaṃ vacanaṃ gahetvā mā maṃ nāsehi”ti pitaraṃ yāci. So tassa kathaṃ na gaṇhi.

Tato soḷasasahassā antepurikā “tāta mahāpadumakumāra, attano ananucchavikaṃ idaṃ laddha”nti mahāviraṃ viraviṃsu. Sabbe khattiyamahāsālādayopi amaccaparijanāpi “deva, kumāro sīlācāraguṇasampanno vaṃsānurakkhito rajjadāyādo, mā naṃ mātugāmaṃ vacanaṃ gahetvā anupaparikkhitvāva vināsehi, rañña nāma nisammakārinā bhavitabba”nti vatvā satta gāthā abhāsiṃsu -

106. “Nādaṭṭhā parato dosaṃ, aṇuṃ thūlāni sabbaso;

Issaro paṇaye daṇḍaṃ, sāmaṃ appaṭivekkhiya.

107. “Yo ca appaṭivekkhitvā, daṇḍaṃ kubbatī khattiyo;
Sakaṇṭakaṃ so gilati, jaccandhova samakkhikaṃ.
108. “Adaṇḍiyaṃ daṇḍayati, daṇḍiyañca adaṇḍiyaṃ;
Andhova visamaṃ maggaṃ, na jānāti samāsamaṃ.
109. “Yo ca etāni tṭhānāni, aṇuṃ thūlāni sabbaso;
Sudiṭṭhamanusāseyya, sa ve voharitu maraḥati.
110. “Nekantamudunā sakkā, ekantatikhiṇena vā;
Attaṃ mahante tṭhapetuṃ, tasmā ubhayamācare.
111. “Paribhūto mudu hoti, atitikkho ca veravā;
Etañca ubhayaṃ ñatvā, anumajjhaṃ samācare.
112. “Bahumpi ratto bhāseyya, duṭṭhopi bahu bhāsati;
Na itthikāraṇā rāja, puttaṃ ghātetumarahasī”ti.

106-112. Tattha nādaṭṭhāti na adisvā. Paratoti parassa. Sabbasoti sabbāni. Aṇuṃthūlānīti khuddakamahantāni vajjāni. Sāmaṃ appaṭivekkhiyāti parassa vacanaṃ gahetvā attano paccakkhaṃ akatvā pathavissaro rājā daṇḍaṃ na paṇaye na paṭṭhapeyya. Mahāsammatarājakālasmiñhi satato uttari daṇḍo nāma natthi, tāḷanagaraṇapabbājanato uddhaṃ hatthapādacchedanaghātanaṃ nāma natthi, pacchā kakkhaḷarājūnaṃyeva kāle etaṃ uppannaṃ, taṃ sandhāya te amaccā “ekanteneva parassa dosaṃ sāmaṃ adisvā kātuṃ na yutta”nti kathentā evamāhaṃsu.

Yo ca appaṭivekkhitvāti mahārāja, evaṃ appaṭivekkhitvā dosānucchavike daṇḍe paṇetabbe yo rājā agatigamane tṭhito taṃ dosaṃ appaṭivekkhitvā hatthacchedādaṇḍaṃ karoti, so attano dukkhakāraṇaṃ karonto sakaṇṭakaṃ bhojanaṃ gilati nāma, jaccandho viya ca samakkhikaṃ bhuñjati nāma. Adaṇḍiyanti yo adaṇḍiyaṃ adaṇḍapaṇetabbañca daṇḍetvā daṇḍiyañca daṇḍapaṇetabbaṃ daṇḍetvā attano rucimeva karoti, so andho viya visamaṃ maggaṃ paṭipanno, na jānāti samāsamaṃ, tato pāsāṇādīsu pakkhalanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṃ pāpuṇātīti attho. Etāni tṭhānānīti etāni daṇḍiyādaṇḍiyakāraṇāni ceva daṇḍiyakāraṇesupi aṇuṃthūlāni ca sabbāni sudiṭṭhaṃ disvā anusāseyya, sa ve voharituṃ rajjamanusāsituṃ arahatīti attho.

Attaṃ mahante tṭhapetunti evarūpo anuppanne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṃ mahante ulāre issariye tṭhapetuṃ na sakkotīti attho. Mudūti mudurājā raṭṭhavāsīnaṃ paribhūto hoti avaññāto, so rajjaṃ niccoraṃ kātuṃ na sakkoti. Veravāti atitikkhassa pana sabbepi raṭṭhavāsino verino hontīti so veravā nāma hoti. Anumajjhanti anubhūtaṃ mudutikhiṇabhāvānaṃ majjhaṃ samācare, amudu atikkho hutvā rajjaṃ kāreyyāti attho. Na itthikāraṇāti pāpaṃ lāmaṃ mātugāmaṃ nissāya vaṃsānurakkhakaṃ chattadāyādaṃ puttaṃ ghātetuṃ nārahasi, mahārājāti.

Evam nānākāraṇehi kathentāpi amaccā attano kathaṃ gāhāpetuṃ nāsakkhiṃsu.
Bodhisattopi yācanto attano kathaṃ gāhāpetuṃ nāsakkhi. Andhabālo pana rājā
“gacchatha naṃ corapapāte khipathā”ti āṇāpento aṭṭhamam gāthamāha -

113. “Sabbova loko ekato, itthī ca ayamekikā;
Tenāhaṃ paṭipajjissam, gacchatha pakkhipatheva ta”nti.

Tattha tenāhanti yena kāraṇena sabbo loko ekato kumārasseva pakkho hutvā ṭhito,
ayañca itthī ekikāva, tena kāraṇena ahaṃ imissā vacanam paṭipajjissam, gacchatha
taṃ pabbataṃ āropetvā papāte khipathevāti.

Evam vutte soḷasasahassāsu rājaitthīsu ekāpi sakabhāvena saṇṭhātuṃ nāsakkhi,
sakalanagaravāsino bāhā paggayha kanditvā kese vikirayamānā vilapiṃsu. Rājā “ime
imassa papāte khipanam paṭibāheyyu”nti saparivāro gantvā mahājanassa
paridevantasseva naṃ uddhampādam avaṃsiram katvā gāhāpetvā papāte khipāpesi.
Athassa mettānubhāvena pabbate adhivatthā devatā “mā bhāyi mahāpadumā”ti taṃ
samassāsetvā ubho hi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbasamphassam
pharāpetvā otaritvā pabbatapāde patitṭhitanāgarājassa phaṇagabbhe ṭhapesi.
Nāgarājā bodhisattam nāgabhavanam netvā attano yasam majjhe bhinditvā adāsi. So
tattha ekasamvaccharam vasitvā “manussapatham gamissāmī”ti vatvā “kataram
ṭhāna”nti vutte “himavantam gantvā pabbajissāmī”ti āha. Nāgarājā “sādhū”ti taṃ
gahetvā manussapathe patitṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakatṭhānameva
gato. Sopi himavantam pavisitvā isipabbajam pabbajitvā jhānābhiññaṃ nibbattetvā
vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasati.

Atheko bārāṇasivāsī vanacarako taṃ ṭhānam patto mahāsattam sañjānitvā “nanu
tvam deva, mahāpadumakumāro”ti vatvā “āma, sammā”ti vutte taṃ vanditvā
katipāham tattha vasitvā bārāṇasim gantvā rañño ārocesi “deva, putto te
himavantapadese isipabbajam pabbajitvā paṇṇasālāyam vasati, ahaṃ tassa santike
vasitvā āgato”ti. “Paccakkhato te diṭṭho”ti? “Āma devā”ti. Rājā
mahābalakāyaparivuto tattha gantvā vanapariyante khandhāvāram bandhitvā
amaccagaṇaparivuto paṇṇasālam gantvā kañcanarūpasadisam paṇṇasāladvāre
nisinnam mahāsattam disvā vanditvā ekamantam nisīdi. Amaccāpi vanditvā
paṭisanthāram katvā nisīdiṃsu. Bodhisattopi rājānam paṭipucchitvā
paṭisanthāramakāsi. Atha naṃ rājā “tāta, mayā tvam gambhīre papāte khipāpito,
kathaṃ sajīvitosī”ti pucchanto navamam gāthamāha -

114. “Anekatāle narake, gambhīre ca suduttare;
Pātito giriduggasmim, kena tvam tattha nāmarī”ti.

Tattha anekatāleti anekatālappamāṇe. Nāmarīti na amari.

Tatoparam -

115. “Nāgo jātaphaṇo tattha, thāmavā girisānujo;
Paccaggahi maṃ bhogehi, tenāhaṃ tattha nāmarim.

116. “Ehi taṃ paṭinessāmi, rājaputta sakam gharam;
Rajjam kārehi bhaddante, kim arañṇe karissasi.

117. “Yathā gilitvā baḷisam, uddhareyya salohitam;

Uddharitvā sukhī assa, evaṃ passāmi attanaṃ.

118. “Kiṃ nu tvaṃ baḷisaṃ brūsi, kiṃ tvaṃ brūsi salohitaṃ;
Kiṃ nu tvaṃ ubbhataṃ brūsi, taṃ me akkhāhi pucchito.

119. “Kāmāhaṃ baḷisaṃ brūmi, hatthiassaṃ salohitaṃ;
Cattāhaṃ ubbhataṃ brūmi, evaṃ jānāhi khattiyā”ti. -

Imāsu pañcasu ekantarikā tisso gāthā bodhisattassa, dve rañño.

115-119. Tattha paccaggahi manti pabbatapatanakāle devatāya pariggahetvā dibbasamphassena samassāsetvā upanītaṃ maṃ paṭiggaṇhi, gahetvā ca pana nāgabhavanaṃ ānetvā mahantaṃ yasaṃ datvā “manussapathaṃ maṃ nehī”ti vutto maṃ manussapathaṃ ānesi. Ahaṃ idhāgantvā pabbajito, iti tena devatāya ca nāgarājassa ca ānubhāvena ahaṃ tattha nāmarinti sabbaṃ ārocesi.

Ehīti rājā tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā “tāta, ahaṃ bālabhāvena itthiyā vacanaṃ gahetvā evaṃ sīlācārasampanne tayi aparajjhiṃ, khamāhi me dosa”nti pādesu nipatitvā “utṭhehi, mahārāja, khamāma te dosaṃ, ito paraṃ puna mā evaṃ anisammakārī bhaveyyāsī”ti vutte “tāta, tvaṃ attano kulasantakaṃ setacchattaṃ ussāpetvā rajjaṃ anusāsanto mayhaṃ khamasi nāmā”ti evamāha.

Uddharitvāti hadayavakkādīni asampattameva taṃ uddharitvā sukhī assa. Evaṃ passāmi attananti attānaṃ mahārāja, evaṃ ahampi puna sotthibhāvappattaṃ gilitabaḷisaṃ purisamiva attānaṃ passāmīti. “Kiṃ nu tva”nti idaṃ rājā tamatthaṃ vitthārato sotuṃ pucchatī. Kāmāhanti pañca kāmagaṇe ahaṃ. Hatthiassaṃ salohitanti evaṃ hatthiassarathavāhanaṃ sattaratanādivibhavaṃ “salohita”nti brūmi. Cattāhanti cattaṃ ahaṃ, yadā taṃ sabbampi cattaṃ hoti pariccattaṃ, taṃ dānāhaṃ “ubbhata”nti brūmi.

“Iti kho, mahārāja, mayhaṃ rajjena kiccaṃ natthi, tvaṃ pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanaṃ pahāya dhammena rajjaṃ kārehī”ti mahāsatto pitu ovādaṃ adāsi. So rājā roditvā paridevitvā nagaraṃ gacchanto antarāmagge amacce pucchi. “Ahaṃ kaṃ nissāya evarūpena ācāraguṇasampannena puttena viyogaṃ patto”ti? “Aggamahesiṃ, devā”ti. Rājā taṃ uddhampādaṃ gāhāpetvā corapapāte khipāpetvā nagaraṃ pavisitvā dhammena rajjaṃ kāresi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, bhikkhave, pubbepesā maṃ akkositvā mahāvināsaṃ pattā”ti vatvā -

120. “Ciñcamāṇavikā mātā, devadatto ca me pitā;
Ānando paṇḍito nāgo, sārīputto ca devatā;
Rājaputto ahaṃ āsiṃ, evaṃ dhāretha jātaka”nti. -

Osānagāthāya jātakaṃ samodhānesi.

Mahāpadumajātakavaṇṇanā navamā.

473. Mittāmittajātakavaṇṇanā

Kāni kammānīti idaṃ satthā jetavane viharanto kosalarañño atthacarakāṃ amaccaṃ ārabba kathesi. So kira rañño bahūpakāro ahosi. Athassa rājā atirekasammānaṃ kāresi. Avasesā naṃ asahamānā “deva, asuko nāma amacco tumhākaṃ

anattakārako”ti paribhindiṃsu. Rājā taṃ pariggaṇhanto kiñci dosaṃ adisvā “ahaṃ imassa kiñci dosaṃ na passāmi, kathaṃ nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitu”nti cintetvā “imaṃ pañhaṃ ṭhapetvā tathāgataṃ añño jānituṃ na sakkhissati, gantvā pucchissāmi”ti bhuttaṭṭarāso satthāraṃ upasaṅkamitvā “bhante, kathaṃ nu kho sakkā purisena attano mittabhāvaṃ vā amittabhāvaṃ vā jānitu”nti pucchi. Atha naṃ satthā “pubbepi mahārāja, paṇḍitā imaṃ pañhaṃ cintetvā paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena ñatvā amitte vajjetvā mitte seviṃsū”ti vatvā tena yācito atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatte rajjaṃ kārente bodhisatto tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Tadā bārāṇasirañño ekaṃ atthacarakam amaccaṃ sesā paribhindiṃsu. Rājā tassa dosaṃ apassanto “kathaṃ nu kho sakkā mittam vā amittam vā ñātu”nti mahāsattam pucchanto paṭhamam gāthamāha -

121. “Kāni kammāni kubbānaṃ, kathaṃ viññū parakkame;
Amittam jāneyya medhāvī, disvā sutvā ca paṇḍito”ti.

Tassatto - kāni kammāni karontaṃ medhāvī paṇḍito puriso cakkhunā disvā vā sotena sutvā vā “ayaṃ mayhaṃ amitto”ti jāneyya, tassa jānanattāya kathaṃ viññū parakkameyyāti.

Athassa amittalakkhaṇaṃ kathento āha -

122. “Na naṃ umhayate disvā, na ca naṃ paṭinandati;
Cakkhūni cassa na dadāti, paṭilomañca vattati.
123. “Amitte tassa bhajati, mitte tassa na sevati;
Vaṇṇakāme nivāreti, akkosante pasamsati.
124. “Guyhañca tassa nakkhāti, tassa guyhaṃ na gūhati;
Kammaṃ tassa na vaṇṇeti, paññassa nappasamsati.
125. “Abhave nandati tassa, bhave tassa na nandati;
Accheraṃ bhojanaṃ laddhā, tassa nuppajjate sati;
Tato naṃ nānukampati, aho sopi labheyyito.
126. “Iccete soḷasākārā, amittasmiṃ patitṭhitā;
Yehi amittam jāneyya, disvā sutvā ca paṇḍito”ti.

Mahāsatto imā pañca gāthā vatvāna puna -

127. “Kāni kammāni kubbānaṃ, kathaṃ viññū parakkame;
Mittam jāneyya medhāvī, disvā sutvā ca paṇḍito”ti. -

Imāya gāthāya mittalakkhaṇaṃ puṭṭho sesagāthā abhāsi -

128. “Pavutthaṃ tassa sarati, āgataṃ abhinandati;
Tato kelāyito hoti, vācāya paṭinandati.
129. “Mitte tasseva bhajati, amitte tassa na sevati;
Akkosante nivāreti, vaṇṇakāme pasamsati.

130. “Guyhañca tassa akkhāti, tassa guyhañca gūhati;
Kammañca tassa vaṇṇeti, paññaṃ tassa pasamsati.
131. “Bhave ca nandati tassa, abhave tassa na nandati;
Accheraṃ bhojanaṃ laddhā, tassa uppajjate sati;
Tato naṃ anukampati, aho sopi labheyyito.
132. “Iccete soḷasākārā, mittasmiṃ suppatitṭhitā;
Yehi mittañca jāneyya, disvā sutvā ca paṇḍito”ti.

122-132. Tattha na naṃ umhayate disvāti taṃ mittam mittapatirūpako disvā sitaṃ na karoti, pahaṭṭhākāraṃ na dasseti. Na ca naṃ paṭinandatīti tassa kathaṃ paggaṇhanto na paṭinandati na tussati. Cakkhūni cassa na dadātīti olokenaṃ na oloketi. Paṭilomañcāti tassa kathaṃ paṭippharati paṭisattu hoti. Vaṇṇakāmeti tassa vaṇṇaṃ bhaṇante. Nakkhātīti attano guyhaṃ tassa na ācikkhati. Kammaṃ tassāti tena katakammaṃ na vaṇṇayati. Paññaṃ assa paññaṃ nappasamsati, ñāṇasampadaṃ na pasamsati. Abhaveti avaḍḍhiyaṃ. Tassa nuppajjate satīti tassa mittapatirūpakassa “mama mittassapi ito dassāmī”ti sati na uppajjati. Nānukampatīti muducittena na cinteti. Labheyyitoti labheyya ito. Ākārāti kāraṇāni. Pavutthanti videsagataṃ. Kelāyitoti kelāyati mamāyati pattheti piheti icchatīti attho. Vācāyāti madhuravacanena taṃ samudācaranto paṭinandati tussati. Sesam vuttapaṭipakkhanayena veditabbaṃ. Rājā mahāsattassa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṃ yasaṃ adāsi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “evaṃ, mahārāja, pubbepesa pañho samuṭṭhahi, paṇḍitāva naṃ kathayiṃsu, imehi dvattiṃsāya ākārehi mittāmitto jānitabbo”ti vatvā jātaṃ samodhānesi - “tadā rājā ānando ahosi, paṇḍitāmacco pana ahameva ahosi”nti.

Mittāmittajātakavaṇṇanā dasamā.

Jātakuddānaṃ -

Kuṇālaṃ bhaddasālañca, samuddavāṇija paṇḍitaṃ;
Janasandhaṃ mahākaṇhaṃ, kosiyaṃ sirimantakaṃ.

Padumaṃ mittāmittañca, iccete dasa jātake;
Saṅgāyiṃsu mahātherā, dvādasamhi nipātake.

Dvādasakanipātavaṇṇanā nīṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 14. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-1. 12. Το βιβλίο των δώδεκα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org